

GOVERNMENT OF INDIA
NATIONAL LIBRARY, CALCUTTA.

0Y

Class No. 891.451

Book No. A444A

N. L. 38. Copy - 1

MGIPC-88-21 LNL/59-25.5.60-50,000.

ଉତ୍ସର୍ଗ ।

ନିଶିଳ ଶୁଣନିଧାନ ବଦ୍ଧସାହ-ସବର ରଜାକାହାଦୁର
ପୁକ୍ତ ହୃଦୋଳାଧୀର ଶ୍ରୀ ନବକଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ମହା-
ଜ ଜଗଦେବ ଏମ, ଅର, ଏ, ଏସ, ଏଫ, ଅର, ଏସ,
, ମହୋଦୟ ଶ୍ରୀ କରକମଳେଷୁ ।
ଶ୍ରୀମନ୍ ମହାସକ !

ଆବାଲ୍ୟରୁ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀମୁଖ ଅନୁକୂଲ୍ୟରେ ଲଳିତ
ଓ ଶିକ୍ଷିତ ହୋଇ ଅଧୁନା ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀଶ୍ରୀମୁଖ ଆଶାରେ ନବନ-
ବକା ନିବାହ କରୁ ଅଛି, ଏହାର ପ୍ରତିଦାନ ମୋପରି ଦାନ-
ପଦେ ନିତ୍ୟ ଦୁଃଖ, ତେଣୁ ଦରିଦ୍ର ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ
ସମ୍ବଲର ଏହି "ଅକ୍ଷତ" ପୁଞ୍ଜ ଅନ୍ତରର ଶୁଭଶିଷସହ
କରି କଲି । ଜଗନ୍ନାଥର ଶ୍ରୀଶ୍ରୀମୁଖର ସବାଜୀନ ମଙ୍ଗଳ
କରି କରନ୍ତୁ ଏହାହୁଁ ଏକାନ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା । ରତ ।

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀମୁଖର

ଏକାନ୍ତ ଶୁଭନୁଧ୍ୟାୟୀ

ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରଧର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ

ନନ୍ଦପୁର ଶାସନ

ହୃଦୋଳ

୪-୧୨-୨୪

ମନବ୍ୟ ।

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ରାଧା-ଗୋବିନ୍ଦ-ଦେବୋ ଜୟତଃ ।

କଲ୍ୟାଣୀୟ ଶ୍ରୀମାନ୍ ବାବୁ ଚନ୍ଦ୍ରଧର !

ତୁମ୍ଭର ବରଚିତ କବିତାଗୁଡ଼ିକ ଆଶ୍ରୟ ସହୃଦ
ଗୋଟିକରି ଆମ୍ଭେ ପାଠ ପୁସ୍ତକ ଅଙ୍ଗକ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲୁ ।
ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ସାରବାନ୍, ଭବଗର୍ଭକ, ଉପଦେଶବ୍ୟଞ୍ଜକ
ସାଦଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ ଅଟେ । ବିଶେଷତଃ ସେମାନଙ୍କ ଯଥା-
ର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦୈନିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇ-
ତାହା ଅନ୍ତର ରମଣୀୟ ହୋଇଅଛି ।

ମୁଁ ଏହା ମୁକ୍ତି କଣ୍ଠରେ କହିପାରେ, ଏ କବିତାଗୁଡ଼ିକ
ତୁମ୍ଭରେ ନିଜରୁଣ ଦ୍ଵାରା ସର୍ବଶ୍ରେଣୀୟ ପାଠକମାନଙ୍କର
କି ହେବ । ଇତି ।

ତୁମ୍ଭର ଏକାନ୍ତ ଶୁଭନୁଧ୍ୟାୟୀ
ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ନନ୍ଦ ଭକ୍ତିବିନୋଦ ।

କୁଞ୍ଜବିହାରୀପୁର ଶାସନ

ଢେଙ୍କାନାଳ

୨୫-୧୦-୨୫

ଅକ୍ଷର ସୂଚିପତ୍ର ।

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
କି ପୁଣିର ଦିନ ପଡ଼େ ଅଜ୍ଞ ମନେ	୧
କଥା-ଲଥା	୩
ମୁରଲୀ	୪
ପାଠ-ଶାଠ	୬
ପ୍ରେମ ମଳକ	୭
ଅସ୍ତବଳା	୮
ଭବନା	୮
ଅନ୍ଧାରେ ଅଲୋକ	୯
କୁଠ ପଥର	୧୦
କୁଷକ	୧୧
କାମନା	୧୪
ମନ-ହୁଃଖ	୧୭
ଚକ୍ର	୧୭
ଦୁଃସ୍ୱ-ଶୁଃସ୍ୱ	୧୭
ଦୁଇ	୧୮
ନୟା	୨୦
ନାକସ ଲୋ	୨୨
ଶାନ୍ତ	୨୩
ଧନ-ମାଠ	୨୪

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
ଦିଅ-ନିଅ	୨୪
ଉଷାଗମେ କୃଷକ	୨୫
ଭଦାଳିଆ	୨୬
ପାଣି ଯମୁନା	୨୭
ପୁଲିକ କୁମାରୀ	୨୮
କେତକୀ	୩୦
କମୁଦିନୀ	୩୧
ଅଶା	୩୩
ଅବାହନ	୩୪
ଦୁଇକ୍ଷ ଭେଷ	୩୬
ଅଶା-ଲତା	୪୧
ସୁଯ୍ୟମ୍ବତୀ	୪୨
ସୁବ	୪୩
ଗୋକ୍ତପ	୪୬
ସୁଖସୁପ୍ତ	୪୮
ମା	୪୯
ଶୁକପକ୍ଷୀ	୫୧
ଭଦ୍ରବୋଧନ	୫୫
ବଧବା	୫୬
ସନ୍ଧ୍ୟା	୫୮
ମାଗୁଣି	୬୦
ପଥକ	୬୨

ଅକ୍ଷତା ।

କି ସୁଖର ଦିନ ପଡ଼େ ଅଜି ମନେ ।

କି ସୁଖର ଦିନ	ପଡ଼େ ଅଜି ମନେ,
ସୁର ଯା ଲୋତକ	ଝରଇ ନୟନେ ।
ଥିଲା ଦିନ ଯେବେ	ଜନନୀ ବୁଝିନ,
ଲଭେ ଅନୁକ୍ଷଣ,	ଆଜି ତା ସ୍ମରନ ।
କିଏ ଦେଲା ମୋତେ	ସେ ତ ମୁଁ ଜଡ଼ାଇ,
ଜଗତର ଦୁଃଖ	ବୁଝିନେ ଜଡ଼ାଇ ।
ମାତାପ୍ରେତ ଶୋଡ଼-	ନାଡ଼ ଦୋଳେ ଦୋଳି
ସ୍ବପନ ସଙ୍ଗୀତ	ମନ ପ୍ରାଣ ଖୋଲି
ରାଉଥିଲି କେତେ	ଝୁଲିବାତ ସଙ୍ଗେ,
ଆଜି କାଳେ ମନ-	ଅନିଳ-ତରଙ୍ଗେ ।
ଭୟ ହେଲେ ଝିକି	ଜନନୀ-ଅସଲ,
ଲଗୁଛି ଥିଲି ମୁଁ,	ବଦନ-କମଳ । . .

ଅକ୍ଷତ ।

କାଳି ପଣତ ତା	ଥିଲି ଲୋହ ବର୍ମ,
ଅକ୍ଷେଦ୍ୟ ଅକ୍ଷେଦ୍ୟ	ମୋ କୋମଳ ମର୍ମ ।
ଅଛି ସେ ଜନନୀ	ଅଛି ସେ ଅଜ୍ଞାନ,
ଲେହେ ନା ମୁଁ ତେଣୁ	ଜୀବନ ତହିଁଲ ।
ଫିଙ୍ଗିଛି ସେ ସାଜ୍ଞ	ଆପଣେ ଆପଣ,
ହୃଦୟେ ବାଜୁଛି	ଶତ ପ୍ରହରଣ ।
ମଧୁପ-ରମ୍ଭିତ	ସୁରଭ ସୁମନ,
ରଜନୀ-ରଞ୍ଜନ	ବିମଳ କରଣ ।
ଦେଖିଥିଲି ପୁବେ	ଆଜି ମୁଁ ଦେଖୁଛି,
ଆକାଶ ପାତାଳ-	ପ୍ରଭେଦ ମଣ୍ଡଳ ।
ବସନ୍ତେ ବିହଙ୍ଗ	ମଧୁର କାକଳ
ତରଙ୍ଗିଣୀ-କଳ-	ସଙ୍ଗୀତ-ଲହରୀ
ଶୁଣିଥିଲି ପୁଣି	ଶୁଣୁଅଛି ଆଜି,
ମନେ ତେସନ	ତହିଁ ନୁହେଁ ରାଜି ।
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା, ସୁମନ	ସମାନ ବିମଳ
ଚନ୍ଦନ-ଶୀତଳ	ସୁରଭ ସୁମର;
ନୟା ଜଳ ସ୍ପର୍ଶ,	କଳ ବିମୋହନ
କୁଜନ-ମଧୁର,	ଫୁଲ ପକ୍ଷୀ ସମ
ଥିଲା ଏ ଅନ୍ତର,	ଗୁଣ୍ଡୁଥିଲି ତେଣୁ
ବାର ସବେ ପ୍ରାଣ-	ବିମୋହନ ବେଶୁ

ଅକ୍ଷତ ।

ଡାକୁଥିଲେ ମୋତେ	ନିଜନେ ମାରିବେ,
ହୃଦ ନାହୁଥିଲା	ଅନଳ ବିଭବେ ।
ଆଜ ସେ ସରଳ	ମଧୁର ଅନ୍ତର
ସମ୍ପାଦି ରଖିଛି	ତାହା ହଳାହଳ;
ଯେଣେ ଗୃହେ ତେଣେ	ସବୁ ଯାଏ ଜଳି
ବିଷ ବନ୍ଧି ଉଠେ	ହୃଦୟେ କଳି ।

କଥା-ଲଥା ।

କଥା ବୋଲେ-ଲଥା ସଖି କାହିଁକି ଗରବ ?
ମୋର ବନା ନୁହେଁ ତୋର ଅସ୍ତିତ୍ବ ସମ୍ଭବ ।
ଲଥା କହେ ମୋର ଯୋଗୁଁ ତୋହର ଗୌରବ
ମୁଁ ନ ଥିଲେ ତୁ ଜଗତେ ପାନ୍ଥ ପରାଭବ ।
କିନ୍ତୁ କହେ କଳଗୋଲେ ନାହିଁ ପ୍ରତ୍ୟାଜ୍ଞନ
ସଖୀ ନୁହେଁ ସାଥୀ ହୋଇ ତୋଷ ଜନନ ।

ଅକ୍ଷତ ।

ମୂରଲୀ ।

ବାଜେ ମନେ ମନେ କି ମଧୁର ଛନ୍ଦେ
ବିଶ୍ୱେ ଗୋପାଳ-ମୂରଲୀ,
ତାଜେ ତୋଳି ସ୍ୱର ନଗୁର ଅନ୍ତର
ପାଷାଣ ଯାଏ ତରଳ ।
ଶୁଣି ସେହୁ ସ୍ୱର ଗଛରେ ପତର
ହୃଦୟ ନ ପାରେ ଧର,
ମନ ସମୀରଣେ ଦୋଳି ଘନଘନେ
ରଚେ ପ୍ରେମ-ଫୁଲ କଳ ।
କାନନେ ସୁମନ ଶୁଣି ସେହୁ ସ୍ୱନ
ନାଚେ, ମନ ଉଚ୍ଛାନ୍ନେ;
ବୃନ୍ଦାବରେ ବସି ସୁଖେ ହସି ହସି
ବାସ କରେ ବିଚରଣ ।
ଫୁଲୁ ଫୁଲେ ଅଳି ଗୁଞ୍ଜର ଗୁଞ୍ଜର
ରୁମ୍ଭେ ମନ ଆନନ୍ଦରେ,
ମଧୁପାନ ଛଳେ ପ୍ରେମରସବଳେ
ପଡ଼ି ମୂରଲୀ-ହୃଦରେ ।

ଅକ୍ଷତ ।

ଶୁଣି ବର୍ଣ୍ଣାସନ ବନଦେବୀ ମନ
ଅନୁସାରେ ଜନ ଜନ
ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି କରେ ପୂର୍ବେ ହୃଦୟରେ
ବର୍ଣ୍ଣାଧାର-ଶ୍ରୀଚରଣ ।
ବସି ଶୁକ ଶାସ ପଡ଼ନ୍ତି ଭଜାର
ମୁରଲୀ-ମହମା ଗୀତ,
ବହନ ପକ୍ଷୀ ପାଳି ଧରନ୍ତି
ପ୍ରେମେ ତୁରୁ ତୁରୁ ଶିତ ।
କୁରଙ୍ଗ କୁରଙ୍ଗୀ କର କେତେ ଭଙ୍ଗୀ
କୁଞ୍ଜେ କୁଞ୍ଜେ ବହନ୍ତି,
କଦ କାହା ଆଶେ ହୃଦୟ ଉଦ୍‌ଘାସେ
ଗ୍ରୀବା ଟେକି ଗୃହ ଛନ୍ତି ।
ତରଳିଣୀ ଧନା- ପ୍ରାଣେ ସେହ ଧ୍ବଜ
ସାନ୍ନି କ ଭାବ ସଞ୍ଚାର
ପ୍ରେମରେ ମତ୍ତାଏ ଦ୍ଵୟାଏ କନ୍ଦାଏ
ତା ହୃଦ ନୁହେଁ ସମ୍ଭାଳି ।
ବେଗେ ଥର ଥର ଧୀରେ ଢଳି ଢଳି
ଗୁଲ୍‌ଲ ବାଧା ନ ମାନି
ସିନ୍ଧୁ ଭୁଜ ଦୋଳେ ଦୋଳି ପ୍ରେମଭୋଳେ
ଫିଙ୍ଗେ ଲଜ୍ଜା ଭୟ ଗୁଳି ।

ଅକ୍ଷତ ।

ପ୍ରଶାନ୍ତ ସାମର ଅତି ଉତ୍ତର
ପ୍ରାଣସଖୀ ସଙ୍ଗେ କସି,
ବୁଝେ ଗରେ କଳେ ଅଥବା ଗଳେ
କେଉଁ ଦରୁ ଶୁଭେ କଶୀ ।

ଶୁଣି ସେ ମୁରଲୀ ଜ୍ୟୋତିଷ ମଣ୍ଡଳୀ
କେନ୍ଦ୍ରରେ ରବିକ ଲଖି
ବେଡ଼ି ନାଚୁଛନ୍ତି ତାର ପକ୍ଷ ପକ୍ଷ
ତରୁଣରେ ଦର୍ଶନ ।

ସ୍ବନ ତାଳ ମାନେ ବିଦ୍ୟାଧରମାନେ
ଗାଆନ୍ତି ସୁଧା ସଙ୍ଗୀତ,
ଶୁଣେ ତାର ଶ୍ରୁତି ଯାର ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି
ବିଶ୍ବସ୍ତେମେ ଉଦ୍ଧାରିତ ।

ପାଠ-ଶାଠ ।

ଖାଲ ପାଠରେ କେବଳ ନ ତଳେ ସଂସାର,
ପାଠ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶାଠ ବଡ଼ ଦରକାର ।

ଶାଠ ପୁଣି ଶାଠ ଛଡ଼ା ନୁହେଁ ପ୍ରୟୋଜନ
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ, ନୁହେଁ କପୋଳ ରତନ ।
ସାଠ ଶାଠ ରଖେ ଯେହୁ ଗଣି ମୁଁ କର,
ସୁରୁଣୁ ବୁଝି ସାବଧାନ ଯାଏ ତାର ଚଳ ।

ପ୍ରେମ ମିଳନ ।

ତରଙ୍ଗିଣୀ ଧାଏଁ ହସି ଅମୃତସ୍ଥ ସଦନେ,
ପକ୍ଷିନୀ ଧୀରେ ଗୁହ୍ୟ କସିଥାଏ ତପନେ,
ସୁଜନେ, କରବିଶୀ ମୁଦେ ଶଶିଲ୍ୟଜନେ;
କେତେ ଆଶା ହୃଦେ ପୋଷା ମୁଖ ପ୍ରେମ ମିଳନେ । ୧ ।
ଦରବିକଶିତ କଳ ହୃଦେ ଅଳ ବୁଲନେ,
ପ୍ରେମ-ଜୟ-ଗୀତ ଉଠେ ସାର ବସୁଧାବନେ, ।
ସୁଜନେ, ତାପସକୁଳ ବନେ ନିଦ୍ରାସନେ
ଯୋଗେ ରତ ଦିବାନିଶି ଆସ୍ବାସନ ମିଳନେ । ୨ ।

ଅକ୍ଷତ ।

ଆମ୍ଭ ଚିନ୍ତା ।

ସତ୍ତ୍ୱ ସମିତ ରଚିଲି ମୋର ଶ୍ୟାମଳଗୀତି,
କେତେ ମୋ ଯଶକେତନ ଉଡ଼େ ନିତ ନିତ,
ପୁଣି ବଜାଇ ନାଗରୀ
ଜଗତ ମେଲାଇ ଦିଏ ମୋ ନାମ ପସରା ୧ ।
ଅନ୍ତର ଧ୍ୱନିକୁ ଥରେ ତେରଲେ ଶ୍ରବଣ
ଶୁଣେ ମୁଁ ଚମକି ବାଜେ ଘୋରେ ଘନଘନ,
ଜନ ନାଗରୀ ଦଦରା
ଭୁଲନା ଭୁଲନା ମୁହଁ ! ତୋ ଆତ୍ମ ଶୃଙ୍ଖଳା ୨ ।

ଭାବନା ।

ଭାବନା, ତୁ ଦଶାଦିଆ ଜାଣି ନ ଥିଲୁ,
ତୋର ଦଶାବାଜି କଥା ଏବେ ବୁଝିଲି ।
ବରାଜନା ବାରାଜନା ରୂପ-ମାଧୁରୀ
ଦେଖି, ପୁଣି ଶୁଣି ତାର କଥା ବୁଝୁରୁ

ଅକ୍ଷତ ;

ଯୁବକ ଚପଳ ମନ- ଭୁକ୍ତ ସେସନେ
 ଲଖେ ମଧୁପାନ ଭ୍ରମେ ପ୍ରେମ-ସୁମନେ
 ଫେରେ ଅଶାନ୍ତ ମାନସେ ଭାଷି ଗରଳ,
 ନିଶ୍ଵାସ ସୁସାର ଅଙ୍ଗ ହୃଦ ଦୁର୍ବଳ;
 ତୋ ମୋହନା-ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖି ମନ ତେସନ
 ଲାଗିଗଲା ତୋହ ପ୍ରେମ- ଫୁଲେ ବନ୍ଦନ,
 ଲେଉଟି ଆସି ଦେଖୁଛି ନୁହେଁ ମୋହନ
 ଜ୍ଞାନ ପରି ସେ, ଶୁଦ୍ଧ କରେ ଦହନ ।

ଅନ୍ଧାର-ଆଲୋକ ।

ଉଆଁସ ରାତିରେ ଯତେ ମେଘ ଟିପି ଟିପି,
 ଗୁଲୁଛି ବାଟୋଇ ବାଟ ପାଦ ଚପି ଚପି ।
 ଥରେ ଥରେ ମାରୁଥାଏ କିଜୁଳି ମଝିରେ
 ସରପାଞ୍ଚ ଗୁଲୁଥାଏ ସେ ଭିସେ ଗହ୍ଵରେ ।
 ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ ଏହିପରି ବାଟ ହୁଏ ଶେଷ,
 ଘରପାଖ ହେଲେ ଆଉ ଚନ୍ଦ୍ରା କି ବିଶେଷ ?

ବାଟୋଇ ଗୁଲିଲି, ବାଟ କେ ନେବ କହାଇ
ମୋର ଉର୍ଦ୍ଧା ସ ରାତିରେ ସେ ଗଲା ଶିଖାଇ ।

ତୁଠ ପଥର ।

ତୁଠ ନିରମଳ ଶାଣ ଗଙ୍ଗାଜଳ
ମୁଗୁନ ପଥର ପଡ଼ିଛି
ମସ୍ତକ ପତାଇ ଲହରୀ ବାଳାର
କେତେ ପଦାଦାତ ସହଜ ।
ତାଳେ ତାଳେ ନାଚ ଢଳଢଳ ସାତ
ଗବେ ଧୁଣି ଧୁଣି ଧାଉଁଛି;
ମନେ ମନେ ହସି ଶିରରେ ପଥର
ଫେନ-ଫେନ-ରେଣୁ ଘେନୁଛି ।
ଯିଏ ଅସେ ତାର ଚରଣ ଘର୍ଷଣ
ସହକାକୁ ପିଠି ପାତଳ
ପରଲଗି ଯେଣୁ ଆହୁସୁଖେ ବଳ
ଦେବାକୁ ସଦା ସେ ଶିଖିଛି ।

ସନ୍ତୁଆର ଯେତେ କ୍ଳେଶ ଅବରତେ
 ତେତେ ସ୍ୱିଚ୍ଛ ସେତ ଦୃଷ୍ଟି ।
 ପାଶେର ଅସିଲେ ତା ଅନ୍ତମକାଳ
 ତାର ଯେଉଁଠି ସେ କି ଶୁଚୁଛି ?
 ନଦୀରେ ପ୍ରବଣ- ମାର୍ତ୍ତ୍ୟ କରଣ
 ପଡ଼ି ଅଳ୍ପ ତାର ଦୃଷ୍ଟି
 ଶ୍ରାବଣର ଧାର ପଡ଼ି ନିରନ୍ତର
 କେତେ କଷ୍ଟ ତାକୁ ଦେଉଛି ।
 ମାଘ ମାସ ଶୀତ ବଡ଼ ନିଦାରୁଣ
 ଶିଶିରେ ଶିଶିରେ ଭେଦୁଛି,
 କାହିଁକି ସେ ତଳେ ଭୁଲେଯିବ କର
 ସହଳ-ମନ୍ତ୍ରର ଜପୁଛି ।

କୃଷକ ।

ଶ୍ରାବଣ ମାସର ବୃଷ୍ଟିଧାର
 ପଡ଼ିବାରୁ ଶେଷ ମାରେ ଭାବ ।

ଅକ୍ଷତ ।

ଶିଷ୍ୟେ ଶୁଣ୍ୟାମଳା	ଦିଶେ ଧରା
କୃଷକର ମନ-	ନେନ୍ଦ୍ର ହର ।
ଝୁପୁ ଝୁପୁ ମେଘ	ଜଳ ପଡ଼େ,
ଗଗନରୁ କବା	ମୁକ୍ତା ଝଡ଼େ !
ସମୀରଣ ବହେ	ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ
ସଙ୍ଗେ ଆଣି ବନ-	ମହିଷର ।
ଶୀତେ କମ୍ପେ ବେଦ	ଥର ଥର
ବାଜଇ ଦାନ୍ତର	ଦଶନର ।
ହୃତାଶନ ଅତି	ସୁଖକର
ସୁଖୀ ବସି ସେବେ	ନରନର ।
କନ୍ତୁ ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନେ	କୃଷକର
ହୃଦେ ଝରେ ମୁଦ	ଝର ଝର ।
ଜାଳପତ୍ର ଝାମ୍ପି	ଶିରପରେ
ବହୁ, ସୁଖେ କ୍ଷେପେ	କାର୍ଯ୍ୟ କରେ,
ମଳନ ବସନ	ତା ଶରୀରେ
ରହୁଅଛି ଜଡ଼	ଚନ୍ଦ୍ର ନାରେ,
ପାଦଠାରୁ ତାର	ଶିରଯାଏ
ପଦ-ବନ୍ଧୁ-ତଳ	ଶୋଭା ପାଏ ।
ଉଇଁଲୁ ରବି	ଅସୁଗତ
ହେବାଯାଏ କୃଷୀ-	ବଳ ରତ

ଥାଏ କାମେ, କ୍ଳାନ୍ତ	ନ ଜାଣଇ;
ଦାଣୀପରି ଦିନ	ଯାଏ ବହୁ ।
ମଧୁର ସରଳ	ତାର ପ୍ରାଣ
ନାହିଁ ଲେଖା ଗର୍ବ	ଅଭିମାନ ।
ଧାନ କମଣ ତା	ଏକା ଲକ୍ଷ୍ମ
କୁଚିନ୍ତା ନ ଜାଣେ	ତା ହୃଦୟ
ବିଳାସେ ବ୍ୟସନେ	ନାହିଁ ମତି
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନେ	ମତି ଗତ ।
ଆହା ରେ ମୋ ପ୍ରିୟ	କୃଷୀବଳ !
ସୁଖେ ଦୁଃଖେ ଧୀର	ତୋ ଅନ୍ତର ।
ତୋ ଗୀତ ସରଳ	ସୁଲଳିତ,
ସମୀର ହୁଣ୍ଟିଲେ	ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ
ମୋ ହୃଦୟ-ବାଣୀ	ଛଣ୍ଡା-ତାରେ
ବାଜଇ ମଧୁରେ	କେତେ ତାରେ ।
ବିପତ୍ତି ବିତାନେ	ସୁଖକର
ଗାୟକ ଲଳିତ	କଣ୍ଠସ୍ୱର
ପଡ଼ିଅଛି ଶୁଦ୍ଧ-	ପଥେ କେତେ,
କିନ୍ତୁ ନ ଲଭଇ	ସୁଖ ଏତେ ।
ମଧୁମାସ ହେଲେ	ଚୂଡ଼ ଶାଖେ
ଯିକ ବଢ଼ି କୁହୁ	କୁହୁ ତାଙ୍କେ;

ଶୁଣିଲୁ ସେ ମୁଖା-	ମୟ ଜ୍ଞାନ,
ତୋ ଗୀତ ସଙ୍ଗେ କି	ସେ ସମାନ ?
କାହିଁରେ ଶିତଳ	ନୁହେ ପ୍ରାଣ
ତୋ ଭାବକୁ ଡେଇ-	ଥାଏ କାନ ।
ଭାବ ଅର୍ଥ ତହିଁ	କିଛି ନାହିଁ;
କେ ଜାଣି କାହିଁକି	ହୁଏ ବାରି
ଶୁଣିବାକୁ ତୋହୁ	ମଧୁ ଗୀତ,
ତୋର ପ୍ରତି ଜାଣି-	ଉଠେ ପ୍ରୀତି ।
ରେ ପ୍ରିୟ କୃଷକ !	ଦେଖି ଅରେ
ଶୁଣାଅ ତୋ ଗାନ	ମଧୁ ସ୍ବରେ,
ଶୁଣିବି ବାସନା	ପୂର୍ଣ୍ଣ କର
ଗାରବ ସଙ୍ଗୀତ	ତୋର ପରି ।

କାମନା ।

ଜଗତ ଭୁଲନେ କେତେକ୍ଷୁଦ୍ର ମୁହଁ
 କେତେକ୍ଷୁଦ୍ର ବଡ଼ ମୋର କାମନା
 କ୍ଷୁଦ୍ର ଠାରୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ହୋଇଯିବା ମୁହଁ
 ଲେଖୁଛି ଗଗନ ଚନ୍ଦ୍ରମା

ଆକାଶ-କୁମ୍ଭ-ଚନ୍ଦ୍ରନେ ମୋ ମନ
 ଚନ୍ଦ୍ରକ୍ଷେ କେତେ କି ବଦଳ ପ୍ରସନ୍ନ
 କି ଭାବ କଥାରେ ମୁଁ ଶେରଅଛି ।

ବୁଝାଇଲେ ମନ ଅମଳ ।
 ଦୈନ୍ୟ ସୁତା ଭାଷା ତାର ସମ୍ଭବ

କ୍ଷଣେ ଶୁଭେ ନା ମୋ ଅଗଣା
 ମନେ ମନେ କିନ୍ତୁ ମନ ଅଟ୍ଟାଳିକା

ଗତି ପୂର୍ବେ ମୁଁ ବାସନା,
 ରଜଅସରଜି ସମ୍ଭାଷଣେ ବସି

କେତେ କଥା ଚିନ୍ତେ ତଥୁ ମୁଁ ବିଳସି
 ପଲକେ ପୁଣି ମୁଁ ତଳେ ପଡ଼ି ଖସି

କେତେ ସନ୍ତୁଥାଇ ଲାଜନା ।
 କି ମୋହନା ଶକ୍ତି ଜାଣୁ ଲୋ କାମନା,

ଜଗତେ ନାହିଁ ତା ଭୁଲନା
 ଦୁଃଖ ତରୁମ୍ଭେ ଜଡ଼ାଇ ରଖିଲୁ

ଯେତେ ଛଡ଼ାଉଛି ଶୁଭେ ନା ।
 ଦୁଃଖେ ଚରଦନ ରହୁ ଏ ଜୀବନ

ଯିବ କି ଭେଦାଥ ହୃଦୟ-ରତନ !
 ଜଣାଏ ଚରଣେ ତୋହୁ ବିନୁ ଅନ

କାମନା ମୋ ପ୍ରାଣେ ଦିଅନା ।

ମନ-ଦୁଃଖ ।

ମନ ଦୁଃଖ ମରେ	ମନେ ମନେ,
କାନନ-ସୁମନ	ଯେହ୍ନେ ବନେ
ମୂଳେ ଗଡ଼େ ସତେ	ତେଜୁଁ ଝଡ଼ି
ଧୂଳି ସଙ୍ଗେ ମିଶି	ପଡ଼ି ପଡ଼ି,
ମନ ଦୁଃଖ ମରେ	ମନେ ମନେ,
ବଂଶ କାଟି ଯେହ୍ନେ	ବଂଶ ସନେ,
କାଟୁ କାଟୁ କାଟି	ବଂଶ ଗଲା
ବଂଶ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ	କାଟି ମଲା ।
ମନ ଦୁଃଖ ମରେ	ମନେ ମନେ
ସାର ଦୁଃଖ ଏକା	ସେହି ଜାଣେ
କେ ନୁହେଁ କାହାର	ଏ ଜଗତେ,
କା ଦୁଃଖ କେ ଭାବେ	ହୃଦୟଗତେ ।
ମନ ଦୁଃଖ ମରେ	ମନେ ମନେ
ଜାଣିବାକୁ ଅଛି	ଏକା ଜଣେ ।
ତାକଲେ ଆସଇ	ସେ ବମୁଣ,
ନୋହୁ, ଦୁଃଖ ନେଇ	ଦିଏ ସୁଖ ।

ଅକ୍ଷତ ।

ଚକି ।

ଯାକୁ ବୋଲୁଅଛି	ମୋର ମୋର,
ଦିନେ ସେ ବୋଲେ ନା	ତୋର ତୋର,
ଯଦେ ବଳିଥିଲ	ସ୍ନେହ ହୋଇ
କାନ୍ଦିବାକୁ, ଭାଇ !	ପୋଥି ମୋର,
ଦିନେ ଯାଇ ଦେଖେ	ତା କିତକି
ପୋକକଟା ପୋଥି	ଟିକି ଟିକି;
ପୋଥି ବନ୍ଧା-ଅଶା	ମଉଳିଲୁ,
ନୁଆ ଅଶା ପୁଣି	ବଉଳିଲୁ-
ଏ ରକ୍ତରେ ବାନ୍ଧି	ମୋର ଚକି
ଉଡ଼ାଇବି ନରେ	ସେହେ ପକ୍ଷୀ
ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଲୁଚେ	ଗଗନରେ
ଚକି ନିଭୁଯିବ	ଇଥରରେ ।

ଦୁସି-ଖୁସି ।

ଦୁସି ଦୁସି ଦିନ ଯାଏ,	ଦିନେ ନୁହେଁ ଖୁସି
ହସିହସି ତୋଟି ପାଟେ,	ଦୁଇ କାଟେ ମସି ।

ଭାସ ମୁଖ ଦେଖାଇ ମୁଁ	ପରକୁ ହସାଏ
ଏଣେ କିଏ ପୁଣି ମୋର	ପରାଣ କଳାଏ ।
ଧଳ୍ୟ ରେ ସମାଜ ତୋତେ	ତୁ କିମ୍ପା ହସାଉ
ଚହଟ ଚକ୍ରଣ ମୁଖ, (ହୃଦ)	ଜଳେ ଦାଉ ଦାଉ ।

ଫୁଲ ।

— ୦ —

ଫୁଲଟିଏ ଫୁଟି	ବହୁରୂପକନେ
ମନେ ମନେ ନାଚ	ସଞ୍ଜ ସମୀରଣେ
ଲବଣ୍ୟ-ଲହରୀ-	ଦୋଳାରେ ଖେଳୁଛି
ବସି ଚାନ୍ଦ୍ରପରେ	ଲଳିତେ ହସୁଛି,
ଦିଶେ କି ମଞ୍ଜୁଳି	ଗୋଧୂଳି ରାଗରେ
ଝର ଝର ସଦା	ମାଧୁରୀ କି ଝରେ ?
ଅର ଅର କମ୍ପେ	ତାଳରେ ପତର
କୁସୁମଟି ତହିଁ	ପୁଣି ତଳ ତଳ ।
କି ମନୋହାରଣୀ	ଶିଶୁ ଅପରୂପ
ଦଳେ ଦଳେ ଶୋହେ,	ମାନସ-ମଧୁପ

ଲକ୍ଷି ଯାଇ ତହିଁ	ସେ ଶୋଭା-ସଦନ
ଛାଡ଼ିବାକୁ କେବେ	ନ କଲା ଏ ମନ ।
ଦେଖିଲେ ନୟନ	ନଳରେ ଭୃପତ
ବଳୀ ହୋଇ ତହିଁ	ବାନ୍ଧିବ ବସନ୍ତ
ଅସିବାକୁ ଫେରି	ନ କରେ ଯତନ,
ଲବଣର ଆହା	କିବା ପ୍ରଲୋଭନ !
ବହୁ ଆଶେ ବାସ-	ସମୀର ମଳୟ,
ଆଦ୍ରାଣି ସୌରଭ	ନାସିକା ଅଥୟ
ଆମୋଦ-ଆକୁଳେ	ପଡ଼ଇ ଉଲ୍ଲସି;
ହୃଦ ପଦ୍ମକଳି	ଉଠଇ ବକାଶି ।
ପରାଗେ ରୁଞ୍ଜିତ	କୋମଳ କେଶର
ମରୁତ ପରଶେ	ନାଚେ ଥର ଥର,
ମକରନ ପଡ଼େ	ବନ୍ଧୁ ବନ୍ଧୁ ଝର
ଭ୍ରମର ଭ୍ରମର	ପିଅନ୍ତି ଗୁଞ୍ଜରି ।
ଘଣ୍ଟାଏ ଜଗତେ	ବିଷ ନିବନ୍ଧନ
କି ବେଗରେ ପୁଣି	କି ପରବର୍ତ୍ତନ
ଆଜି ଯେ ସୁମନ,	ଶୋଭାର ଆକର
ମଉଳି କାଲି ସେ	ଧୂଳିରେ ଧୂସର ।
ଫୁଲର ସମୟ	ହେଲାଣି ନିକଟ
ଭୟବ ନାହିଁଟି	ଏ ଶୋଭା-ଚନ୍ଦ୍ର

Calcutta-27.

02/891.451 A414a/4

ଅକ୍ଷତ ।

ନିରାଶ୍ରୟ ଶେଷେ	ନିରାଶ୍ରୟ ଆଦର
ତପନ ଭବପ୍ରେ	କୁହେଲିକା ସର ।
ମାନବ ! କଲଗି	ବୁଧା ଆଦମ୍ବରେ
ମାତୃଅଙ୍ଗ ଏହି	ମର ଜଗତରେ ?
ଝୁଞ୍ଚିବାତେ ଦିନେ	ତୋ ଲବଣ୍ୟତନୁ-
ଲତା ଝାଉଳିବ	ପାସୋରୁ ମନ !
ସୌକନ୍ୟ ସୁମନ	କୁନ୍ତୁ ପଡ଼ି ହୁଏ
ଧୂଳି ସଙ୍ଗେ ମିଶି	ଯିବ ପଡ଼ି ସୁଦ୍ଧି ;
ରହୁଥିବ ତୋର	ସୁନାମ ସୌରଭ;
କୁହୁ କାର୍ଯ୍ୟ କର	ପ୍ରତି ତୋ ଶରବ ।

ନଦୀ ।

ନିରାଶ୍ରୟ ମାଳିନୀ	ଦୂର ପ୍ରବାହିନୀ
ନଦୀ ଗିରି ପଦୁଁ ହରି	
ଆସି ତରତର	ନୀତି କଳକଳ
ସାଗର ପ୍ରେମ ସୁମରି ।	
ଯେତେ ଆଗେ ଯାଏ	ତେତେ ବଢ଼ୁଥାଏ
ଦ୍ଵିଗୁଣ ତାର ସାହସ	

B.

ଅକ୍ଷତ ।

୫

ଲଭେ ଅବରମ କଠିନ ପାଷାଣ

କହେ ଦୋର ହସ ହସ ।

ସାଗର ତା ଧ୍ୟାନ, ସାଗର ତା ପ୍ରାଣ

ସାଗର ଜୀବନ ଧନ ;

ସାଗର ସୁଖାତ ରଚେ ଦବାଗତ

କର କଳକଳ ସ୍ବନ ।

ନିକଟ ଯେତେ ସେ ହୃଦ ଅବଶେଷେ

ତେତେ ତା ହୃଦ ବସ୍ତାର

କହେ, ସୁମୋହନ- ମୂର୍ତ୍ତି ଅନୁଷ୍ଠାନ

ଦଶେ ଗମ୍ଭୀର ଉଦାର ।

ପାଶବାର ସଙ୍ଗେ ମିଶି ତା ଉତ୍ସଙ୍ଗେ

ଭୁଜେ ଚିର ସୁଖ ଶାନ୍ତି

କଳନିନାଦନା ତରଙ୍ଗିଣୀ ଧନା

ପ୍ରେମାଳାପେ ସଦା ମାତି ।

ସାଧୁର ଜୀବନ- ସ୍ବାତନ୍ତ୍ର ଏସନ

ସରଜି ପ୍ରେମ- କହୋଳ

ପ୍ରେମେ ବଳାୟୁର ହୋଇ ଅନିବାର

ଲେହେ କୁପାସିବୁ କୋଳ ।

ଅକ୍ଷତ ।

ନାଉରୀ ଭାଇ ।

ହୁଁହୁଁ ପଡ଼େ ବରଷାର ବାରି
ସୁରୁସୁରୁ ବଢ଼େ କାଆ ;
କାହିଁ ଯାଉଛୁ ରେ ନାଉରୀ ଭାଇ !
ତରତର ବାହୁ ନାଆ ?
ଦୁଇକୁଳ ଖାଇ ବଢ଼ି ଅଛି ନର
ଦେଖିଲେ ମାଡ଼ଇ ତର,
ଦୁରୁଦୁରୁ କମ୍ପେ ମୋହର ଅନୁର,
ତୋ ଛାଡ଼ି ଏଡ଼େ ପଥର !
ରଙ୍ଗେ ଖେଳ ଖେଳି ଦୋହଲ ଦୋହଲ
ଧାଇଁ ଆସୁଛି ଲହରୀ
କିସ୍ତାର ବଦନ ଉଗାରଣ ଫେନ
ଛାସିବାକୁ ପର ତର !
ନାହିଁ ତଳେ ଭାତି କି ସାବୁସବୁରେ
ଗୁଲୁଛୁ ନାଉରୀ ଭାଇ !
ମନଆନନରେ ସୁଲଳିତ ସ୍ଵରେ
ମଧୁର ସଙ୍ଗୀତ ବାଜି ।
ସସାର-ସୁରତ ବହୁଛି ଅଗରେ
ସିଦ୍ଧା ଦୁଇକୁଳ ଖାଇ,

ଅକ୍ଷତ !

ତୋପର ଦିନେ କି ପାରିବେବ ଦମ୍ଭେ
ବିଭୁନାମ ସୁଖେ ଗାଈ ?

ଶାନ୍ତି ।

ଖୋଜିଲଣି କେତେ କେତେ ବା ଖୋଜିବି ?

ଦେହେ ନାହିଁ ଆଉ ବଳ ;

ବୁଲି ବୁଲି ପାଉଁ ପାଣି ମୋ ମଲଣି

ଶୁଖିଲଣି ହୃଦ-ସର ।

ଦେଖିଲି ସୁମେରୁ ପୁଣି ତ କୁମେରୁ

ପଶିଲି ଜଳଧତଳେ,

ଦେଖିଲି ଗଗନେ, ଗମିଲି ନନ୍ଦନେ

କାହିଁ ନ ଦେଖିଲି ଅରେ ।

ଭୁଲିଲେ କି ହେବ, କିଏ କାହୁଁ ଦେବ ?

ଅଛି ପାଖେ ମୋ ରତନ,

ଗଳାମାଳି ଗଲେ ପଡ଼ିନାହିଁ ତଳେ

ଖୋଜେ କିପାଁ ହିଁଭୁବନ ?

ଅକ୍ଷର ।

ଧନ-ମାନ ।

ମାନ ଯାଉ ବୋଲେ ଲୋଭ	ରହୁ ମୋର ଧନ,
କହେ ମାନ ଯାଉପଡ଼େ	ମୋ ଧନ ଜୀବନ
ଥାଉ ମାନ, ଗଲେ ସେତ	ଥାଉ ନ ଫେରବ,
ଧନ ଗଲେ ପ୍ରାଣ ଥିଲେ	ଅନେକ ମିଳିବ;
ଲୋଭ ଭଣେ ଫମ୍ପାମାନେ	କିସ ପ୍ରୟୋଜନ ?
ଧନ ଗଲେ ଗଲୁ ସିନା	ଜୀବନ କାରଣ ।

ଦିଅ-ନିଅ ।

ଦିଅ ନିଅ ଲାଗିଅଛି	ନିଖିଳ ସଂସାରେ,
ଦେଇ ନେବା କଥା ଭଲ	ମହତ ବେତ୍ତରେ ।
ନ ଦେଇ ନେବା ଲୋଡ଼ିଲେ	କାହୁଁ ବା ମିଳିବ ?
ମହତ ଜନକୁ ସେ କି	ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବ ?
“ଦିଅ, ଭର ! ନିଅ” ଏହା	ସୁଜନ-ସୁରାଜ
ନ ବୁଣି କାଟିବା ବାଣ୍ଟା	ଅସଙ୍ଗତ ଜାତି ।

ଉଷାଗମେ କୃଷକ ।

ଉଷା କାଳେ ପ୍ରାତଃ କୋଳେ	ତରୁଣୀ ତପନ
ଖେଳଇ ଆନନ୍ଦେ,	ମୁଖ ଅରୁଣ ବରଣ ।
ଲଭି ତା ଶୀତଳ କର	ଲଭି ତା ମାଧୁରୀ
ନବ ଜାଗରଣେ ପୁଲେ	ହୃଦୟ ସବୁର ।
ନାହିଁ ସେହି ଅବସାଦ	ନାହିଁ ସେ ଜଡ଼ତା
ଅନ୍ଧର-ସରଜେ ସଜେ	ସଖୀ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତା ।
ଖେଳଇ ଜୀବନ-ସ୍ରୋତେ	ଉତ୍ସାହର ଦେଉ
ଲଗିଲେଣି ସବେ କାର୍ଯ୍ୟେ	କଷି ନାହିଁ କେନ୍ଦ୍ର ।
ସରଳ କୃଷକ ଅଙ୍ଗେ	ଖଣ୍ଡେ ମୋଟା ଖଦି-
ଶିରେ ଝାମ୍ପି ଦେଇ,	କାନ୍ଦେ ଲଙ୍ଗଳକୁ ଲଦି,
ବଳଦ ଦୃଢ଼ ତାର	ମୁଆଳରେ ଛିଦି,
ପାଞ୍ଚଶ ହାତରେ ଯାଏ	ବଢ଼ିପଦ ବନ୍ଦି ।
ହୃଦୟ ଆନନ୍ଦଭର	ପଡ଼ୁଛି ଉଡ଼ୁଳି
ଦକ୍ଷି ପଡ଼ିଅଛି ମୁଖ-	ସଙ୍ଗୀତ-କୁଥୁଳ ।
ଶିଖି ନାହିଁ ଜୀବନରେ	ନିକଟ ଓଜନ
ଚଳେ କେଉଁଦିଗେ କଣ୍ଠା	ନାହିଁ ତ ସୁରଣ,
ଆନନ୍ଦ ନିଶାରେ ଭ୍ରମେ	ଆନନ୍ଦ-ବଜାରେ
ଆନନ୍ଦ ସଉଦା କିଣି	ମନର-ମଜାରେ ।

ଉଦାଳିଆ ।

ଦେଖ ଶାଖୋଟକ ଶାଖାରୁ	ଉଦାଳିଆ ପକ୍ଷୀଟି
ଉଡ଼ି ଯାଉଅଛି ମେଲାଇ	କି ବଚନ ଶାଖାଟି,
ଥରେ ଉଡ଼େ ଥରେ ତଳକୁ	ଥରେ ଡେଇଁ ରଉସେ
ତରୁଣୀ-ଅରୁଣୀ-କରୁଣୀ	ଖେଳେ ପକ୍ଷୀ ଦରସେ
ଝଲିଝଲି ଉଡ଼ୁଛି ବୁଦ୍ଧଜୀ	ଆଜି-ମାଲି ବରନ
ଦେଖିଲୁ ଜନର ମାନସେ	ଜନମାଲି ଚେତନ ।
ଭାବ ଦେଖି ଥରେ, ମାନବ !	ତୋର କେତେ ଗରବ
ଦେଖାଇ ତୋ କର-ରଚନା	କାରୁଣ୍ୟର ପାଟର ।
କେତେ ଦାଗ ଘୋଡ଼ା ବୁଦ୍ଧଜୀ	କେତେ ତରୁ ଲାଟିକା
ନାନାବଧ ରଙ୍ଗେ ରଖାଇ	ରଚିଛି ତୋ ତୁଳିକା
କେତେ ଦେବ ଦେବୀ ମହାସ୍ତ୍ରୀ-	ଜନ-ବନ୍ଧ-ପଞ୍ଜିକା-
ଅକ୍ଷନେ ତୋ କର କୁଣ୍ଡଳ	ଖ୍ୟାତି ରଙ୍ଗେ ପକ୍ଷିକା
ଏଡ଼େ ଗୁରୁ ନିତ୍ୟ ନୂତନ	ମୂର୍ତ୍ତିମତୀ ମାଧୁରୀ
ପୁଷ୍ପାର୍ଣ୍ଣ ଥାରେ କି, ମାନବ,	ତୋ ରଚନା-ଗୁରୁରୀ
ଛାଡ଼ିଦିଅ ଏବେ ହୃଦୟ	ଶିରପୋଷା ସୁମାନ,
ତୋ ଗୁରୁରୀ କେବେ ହେବ କି	ପ୍ରକୃତର ସମାନ ।

ପାଣି ଯମନା ।

ସରସୀ ଚଞ୍ଚଳ ସଲିଳେ

ନାଚେ ପଦ୍ମ ଫୁଲଟି,

ପାଣି ଯମୁନା ମୋ ନାରୁଛି

ସମୀରରେ ଚଢ଼ଟି ।

ଶୁଭ୍ର ଚକ୍ର ପୀତେ ଶିବିତ

ମାଳ ପକ୍ଷ ଫୁଲଟି,

କେତେ ଖୁଶୋଇନ ଦେଖି ନ-

ପଡ଼େ ନେତ୍ରପଟିଟି ।

ଦେଖାଇ ତଳକୁ ଯମୁନା

ସବୁ ଲମ୍ବ ଚଞ୍ଚୁଟି

କହୁଛି ସଜୀବ ଦେଖି ରେ

ମୋର ଚିତ୍ତ ତନୁଟି ।

ଧୀର ସମୀରଣେ ଆନ୍ଦୋଳି

ଭରକେନ୍ଦ୍ର ସମ୍ଭାଳି

ରହୁଛି ଜଗନେ ବିହଙ୍ଗ

ନମେ ଦୃଷ୍ଟି ତାହାର ।

ଶାୟୀ ତଳେ ସଙ୍କେତ

ସ୍ଥିର ଜଳ ଉପରେ ।

ପଡ଼ିଗଲେ ଥରେ ଭାଗ୍ୟକୁ
 ପକ୍ଷୀ ଦୃଷ୍ଟିପଥରେ ।
 ଚିଲିମାରି ନେବ ଯମୁନା
 ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ପଲକେ,
 ଖସିବାକୁ ଚଞ୍ଚୁମାନରୁ
 ତାକୁ ଆଉ ଦେଲା କେ ।
 ଲକ୍ଷ ଶିଖିବାକୁ, ମାନବ,
 ଖୋଜୁଛୁ କି ନମୁନା
 ଦେଖ ଦେଖ ତୋର ଆଗରେ
 ନାବୁଛୁ ମୋ ଯମୁନା ।

ପୁଲିନ୍ଦ କୁମାରୀ ।

ଚଳ ଚଳ ନିଶାକର	ଭୁବାର ଧବଳ,
ସୁଶାନ୍ତ ଗମ୍ଭୀର ମାଳ	ଗଗନ ମଣ୍ଡଳ ।
ଶୃଙ୍ଗୀ ଯାନିନୀ ଶାନ୍ତି-	ମୋହନ ମନ୍ଦିର
ଭୟରେ ନୀରବେ, ସବେ	ସୁଶାନ୍ତ ଅନ୍ତର ।
ଚୂଡ଼ କାନନରେ ମୋର	ପୁଲିନ୍ଦ କୁମାରୀ
କସିଛି ଆନନ୍ଦ ମନେ	ହୃଦେ କି ବିଷୟ ।

ଦନମଣି କର-ମାନ
ବକଣି ଉଠୁଛି କବା
ଶବର-ପଞ୍ଜର-ମୁକ୍ତ
ରହୁଛି କି କାନ୍ତ ଅଣେ,

କୁମୁଦ କଳିକା
ପରଶି ଚନ୍ଦ୍ରକା !
ସ୍ଵାରିକା ନାୟିକା
ତା ପ୍ରେମ ପ୍ରେମିକା ।

(୨)

ଜନକ ଜନନୀସ୍ଥାନ
ଦରିଦ୍ରତା-କାଟ-କଟା-
ଭ୍ରମୁ ଭ୍ରମୁ ଦିନେ ଦାନ-
ପଡ଼ିଲା ବୃଦ୍ଧ ପୁଲିନ୍ଦ
ନେଲା ଘରେ ବାଳିକା ସେ
ସୁତ-ଗଳାହାରି ଭାବେ
ଶୁଭତଳେ ବଢ଼ି ପୁଣି
ଯୋବନେ ଚନ୍ଦ୍ରକା ଉଠି
କାମୁକ ଏ ରୂପ ଦେଖି
ଫୁଟିଲା ଫୁଲେ ଲଖିଲା
କୁମାର-ହୃଦୟ-କୁଞ୍ଜେ
ଶୁଭକ୍ତ କୁମାରୀ ଆନେ
ସରଳ ଅପୂର୍ବ ହୃଦ
ମୁକତ ଲଭିବା ଅଣେ

ସରଳା ବାଳିକା
କୁସୁମ-କଳିକା,
ବେଶରେ ମାର୍ଗରେ
ନୟନ-ପଥରେ,
ଦେଖି ତା ମାଧୁରୀ
ସରଳା ଚତୁର ।
ଯତନେ ଲଳିତା
ହେଲା ସେ ଲଳିତା ।
ସୁବର ପୁଲିନ୍ଦ,
ତା ମନ ମିଳିନ ।
ତା ପ୍ରେମ ସାରକା
ନୂହେ ସେ ରସିକା ।
ପିଣ୍ଡାତ କବଳୁ
କାନ୍ତ ସବେତରୁ

ବସନ୍ତ କାନନେ ଆଜି
ଭଞ୍ଜିବ ପକ୍ଷିଣୀ ପକ୍ଷୀ-

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଅନ୍ତରେ;
ସହ ଦେଶୀୟରେ ।

କେତକୀ ।

କେତକୀ ଆସନେ ବସି	କେତକୀ ମୋ ହସି ହୁ
ଜାଲର ଜଗତ ସାଗ	ସୋରର ଧାବ ଯେ ।
ଶୁଭ୍ର ତନୁ କଳି କଳି	ଦଶେ କିବା ମନୋହର
କିଶି କାମୁନଦ କାନ୍ତି	ଦଶେ ତା ଭିତ ଯେ ।
ସୁଧା ବୋଲି ସୁଖ ଖଣି	ଦେଇଛି କେଶରେ ମଞ୍ଜୁ
କେତକୀ ଗୁରୁ ହାସିନୀ	ହୃଦ-କ୍ଷାନ୍ତିନୀ ଯେ ।
କହୁନାହିଁ ପଦେ କଥା	ତଥାପି ମୋ କୁହବନୀ
ହୁଷେ ତା ଭାବ ଅନ୍ତରେ	ଯେଣୁ ସଞ୍ଚରେ ଯେ
ଦୂରେ ଆଇ ସେ ଚହଟେ	ପାଶେ ବାସ ନ ପ୍ରକଟ
ଏ ଦିଅ ସିନା ଦିଅର	କୁହେ ସୁଧାର ଯେ ।
ନାହିଁ ଭେଦାଭେଦ ତଳେ,	ଯିଏ ଆସି ପାଶେ ମିଳେ
ସ୍ବେଦେ ତାକୁ କୋଳେ ଧରେ	ସର୍ବେ ଭ୍ରମରେ ଯେ ।
ନାହିଁ ଶୁଭ କୁହାମୂର୍ତ୍ତି	ତେଣୁ ସିନା ଅନ୍ଧାକରେ
ଶୁଣି ଏନ ଜରଜନ	ଏତେ ପ୍ରସନ୍ନ ଯେ ।

ଅକ୍ଷତ ।

ଘୁଞ୍ଚି କି ସାଧୁ ଅନ୍ତର
ଲଭି ତା ମହତା ଦାୟା

କେତକୀ-ଗୁପ୍ତ-ମନ୍ତ୍ରର
ଦିଅଇ ଶିକ୍ଷା ଯେ ।

କୂମୁଦିନୀ ।

ଅବଲମ୍ବି ଅସ୍ତ୍ରାଚଳ

ଲେହନ କରଣେ ରଞ୍ଜି

ଲଭନ୍ତି ପରଶ ପ୍ରିୟ-

ରଚିତ, ପ୍ରଗୁଣେନ

ଘଟଣେ ଭ୍ରମରେ ଘେନି

ଶାନ୍ତି ସଖା ସଙ୍ଗେ ବଜେ

ହୃଦୟ-ବାଦ ମୁଖେ

ବିଳାସୀ କୋଳେ ଦୋଳଇ

ଏ ଶୁଭ ସମୟେ କର

ଦବସ ଦରଦ ଅନ୍ତେ

ହେଉ ଜିଜ୍ଞାସାବଳୀ

ଅନୁରାଗରେ ନାଚେ,

ବୃନ୍ଦା ପ୍ରାଣରମଣେ

ଚନ୍ଦ୍ର ସଲିଳ କ୍ରୀଡ଼ା-

ବାସର-ରଞ୍ଜନ

ବାବୁଣୀ ଗଗନ

ଅଥର କୁମୁଦ,

ଦିଗନ୍ତନାଗଣ ।

ବକା-ଶିଶି-ଟିକା

ରଜନୀ-ନାୟିକା ।

ଗୁଣନା ଯାମିନୀ,

ସୁଖେ ବିଳାସିନୀ ।

ସରସୀବାସିନୀ

ନୂଆ ରସିକିନୀ

ଦେବ ନିଶାକର

କୁଦସ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ;

ସଦାସ ନୟନେ

ବିଜୟ ବଦନେ ।

ପ୍ରେମ-ନିଶା ଜୋରେ ହୃଦ	ନ ପଡ଼େ ସମ୍ଭଳା,
ପାଗଳନା ପରି ନାଚେ	ଅତି ଉତ୍ତରଳା ।
ଇକିତେ ପ୍ରକାଶି କେତେ	ବହେଦ କାହଣୀ
ଆଡ଼ରୁଷା ହୋଇ ବସେ	ସହଜେ ମାନନା ।
ଭାଷି ଗୁରୁ ସୁଧାକରେ	କୃଷି ଆଲ୍ଲାଜନ
ବୋଧନ୍ତି ପ୍ରାୟ ମାନସ	ରଜନାରଞ୍ଜନ ।
କୁମୁଦିନୀ ନୟନରୁ	ଶିଶିରାଶ୍ରୁ ପଡ଼େ
ମାନନା-ହୃଦୟ ମାନ-	ସୁକୁତା କି ହେବେ
ପ୍ରାକୃତ ପ୍ରେମେ ଆଗେ କି	ରହେ ଅଳ୍ପମାନ ?
ଖରବୁଧେ କୃଷି କାହୁଁ	ନୁହେ ଭାସମାନ ?
ତେଜ ମାନ କୈରବଣୀ	ପୀରତିବସନା
କାନ୍ତି-ଆଲ୍ଲାଜନେ ଖୋଲି	ପ୍ରମୋଦ ପସର
ଖେଳି ଦୋଳି ହସି ନାଚି	କାନ୍ତିଦିଏ ରାତି,
ଉଇଲିଶି ନରେ ଏବେ	ତାରକା ପ୍ରଭାତ
ହୃମକର କୁମୁଦିନୀ-	ବରହ ଦୁତିକା
ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା ମୁଖ	ପଡ଼ିଗଲା ଦିକା ।
ବହୁଜ ନିସ୍ତେଜେ ଦୁହେଁ	ବୋଧଲେ ବହୁତ
ଆଶ୍ୱାସଇ ଉଭେ କେତେ	ମଧୁର-ମରୁତ ।
ସରୋଜନା କହୁ ଦୟା-	ପ୍ରେମଲୀପେ ପଡ଼ି
ମଧୁକର ସଦୃଶ ପଦ୍ମେ	ସାଉଁଥଇ ଉଡ଼ି ।

ଅକ୍ଷତ ।

ବାଜକ ବଜେଇ କରୁ	ଭାଳି ଭାଳି ମନେ
ସଲିଲେ ପଡ଼ିଲା ଦଳ	ନିଜ ବୁଦ୍ଧି ସନେ ।
ସଜନୁ କରଇ ବସ	ସଂସାରେ ନିୟତି
କରେ ଦୁଃଖ ସଖେ ସୁଖ	ଦୁଃଖେ ପରଶନ ।
ଚନ୍ଦ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାୟେ ସିନା	ମର ଜଗତରେ
ମାନବର ଭାଗ୍ୟଚକ୍ର	ଫେରେ ନିରନ୍ତରେ ।

ଆଶା ।

ପରାଶସଙ୍ଗେନି ଆଶା,	କାହିଁକି ଏ ଜଳନା ?
ଲଲିତ ମୋହନ ବେଶେ	ଆଉ ଦେଖା ଦିଅ ନା,
ସଜନି, କୁଣିତ ଭୂଷା	ଚରଣରେ ଖଞ୍ଜି ନା
ଖଞ୍ଜନ-ଖଞ୍ଜନନେହେ	ଭ୍ରାତୃଜନ ରଞ୍ଜି ନା ।
ନନ୍ଦନର ପାରିଜାତମାଳା	ଚଳେ ପିନ୍ଧି ନା
ପୋଛିଦିଅ ଭାଲପଟ୍ଟ	ଗୋରୁଚନା-ରଚନା
ସଜନି, ମଧୁସୂଧରେ	ଦରହୁ ତେ ଦୂଷି ନା
ଦରମସ ପ୍ରଶସ୍ତ୍ରୀକୁ	ତୋ କଟାକ୍ଷ ହାଣି ନା ।
ବଦ୍ୟାଧରା ବେଶେ ତୋତେ	ଦେଖିବି ନା ନୟନେ
କଲିଣି ଏ ପଣ, ସଖୀ,	ଥରେ ହେଲେ ଜୀବନେ

ଅକ୍ଷତ ।

ସଜନ, କାଳିନୀ ରେଖା	କମ୍ପା ପଡ଼େ ବଦନେ ?
ସତେକ ଛାଡ଼ିବ ତୋତେ	ମୋ ଜୀବନେ ମରଣେ ।
ଫିଙ୍ଗିଦିଅ ଅଳ୍ପ କେଶ-	କୁଣା ପାଟ ପତଳା
କଷାୟ ବସନ ପିନ୍ଧି	କଣ୍ଠେ ମୁଞ୍ଚ କେଷ୍ଟୁନା
ସଜନ, ଭୁଲସୀମାଳୀ	ସଙ୍ଗେ ନାନକରଣି
ଭସ୍ମ ବିଲେପନ ଦେନ	ରଜ ବରବରନ !
ରସିକନୟା ଭୁବେ ଦେଖୁ-	ଥୁବ ଦିନଯାମନା
ଉଟକେ ଅଳ୍ପ ବ ଶାନ୍ତି	ମୁକ୍ତି ଦେହଧାରଣୀ ;
ସଜନ, ନିରାଶ ପ୍ରାଣେ	ହେବୁ ଆଶାଦାୟିନୀ
ତୋ କ୍ଷେପଣି ଧରି ଠେଲି	ଦେବ ମୋର ତରଣୀ ।

ଆବାହନ ।

ଆସ ଆସ ସଖା	ନ ହୁଅ ବିମନା,
କେହି ନ ପଚାରେ	କାହିଁକି ଶୋଭନା ?
ମୋ ଶରୀର କଷ	ଫିଟାଉ ଦେଇଛି,
ପ୍ରେମ ଆଲିଙ୍ଗନେ	ବାହୁ ପ୍ରସାରିଛି,
ଆସନ ସକାଶେ	ପାତଳ ହୃଦୟ
ବସ ବନ୍ଧୁ ମୁଖେ	ନ ହୁଅ ଅଥୟ ।

ଅକ୍ଷତ ।

ଆବାଲ୍ୟରୁ ଭୁମ୍ଭେ
ଦୁଃଖ ସୁଖ ବନ୍ଧୁ
ଜୀବନେ ଦେଖିଲୁ
ଜଳସେ କଷିଲୁ
ଆସନ୍ତି ସରବେ
ଲଗାନ୍ତି ଚକ୍ରଟେ
ପୁରଲେ କାମନା
ଦେଖା ନ ମିଳଇ
ଭୃମ୍ଭେ ବନ୍ଧୁ
ଢରପାଥୀ ହେଲୁ
ରକ୍ତ ମେଦ ମାଂସ
ସାରିଛି ଆକରୁ,
ରଖିଛି କେବଳ
ଭୁଞ୍ଜ ସଖା ଭିକ୍ଷ
ପ୍ରେମ ସମ୍ପାଷଣ
ମନ ବହୁକାହିଁ
ବସିଥାଅ ବନ୍ଧୁ
ହସି ଶୈଳ ପ୍ରାଣ—
ଭୃମ୍ଭେ ମହାଶିଖା
କାକିଥିବ ସଦା

ହର ସଦାଚର
ଜୀବନ ସୋଦର ।
କେତେ କେତେ ସଖା
ସମସ୍ତେ ତ ଗଣା ।
ବୁଝି ଯେହୁ ବେଳ
କେତେ ପ୍ରେମଖେଳ,
ଖେଳ ଯାଏ ଭାଙ୍ଗି
ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଲାଗି ।
ଦେଖିନାହିଁ ଜଣେ
ସଂସାର ଗହନେ ।
ତବ ସୁଖାସନ
ମୋ ଅଛି ଚରନ
ସମାଧି ଯତନେ
ନ ବଢ଼ୁଛି ମନେ ।
ବହୁଟି ହେଲଣା
ଦେବାକୁ ମେଲାଣି
ଦୁଃଖ ପଞ୍ଜରେ
ବହୁଟା ସଙ୍ଗରେ
କରି ଗଣିଧନ
ଅନ୍ଧାଳେ ଯତନ—

ଦିବାନିଶି ଜପି	ସଦନ-ମନ୍ଦିର
ଅଳି ଝଳି ଭୁମ୍ବୁ	ସହ ଅକାତର
ସମୟ ଆସିଲେ	ପକ୍ଷୀ ଉଡ଼ିଯିବ,
ଦୁଃଖ ଏକା ଭୁମ୍ବୁ	ପକ୍ଷେ ପଡ଼ିଥିବ ।

ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ--ଭେରୀ ।

କହେଲା ରେ । ସୁନାର ସଂସାର ଭାଙ୍ଗିଲା ରେ ॥
 ଧାର ଶ୍ରୀକ୍ଷଣରେ, ଚଣ୍ଡାଂଶୁ ତାପରେ
 ଜଳଭର ଧର ଶୁଖିଲା ରେ ।
 ଦେଖିଣ କେଦାର କରେ ଧୂମୋଦ୍ଘାର
 କୃଷୀବଳ ବୁଦ୍ଧି ହଜିଲା ରେ ।
 କଳା ଚନ୍ଦ୍ରା ସଙ୍ଗେ ପୁଣି ଦାନା ଚନ୍ଦ୍ରା
 ଗଛପତେ ପ୍ରାଣ ବସିଲା ରେ ।
 ବୁଣିଥିଲା ଧାନ ଗୁଣି ସୁପତନ
 ବିହନ ଆଉ ନ ପାଇଲା ରେ ।
 ମେଘ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଷ ନ ଦେଖି ଆକାଶେ
 ରବି ଅଶା ମନ ଶୁଭିଲା ରେ ।

ଘୋଷମାସେ ଆହା ଗୁଣୀ ସବନାଶ
 ଅବହାକୁ ଏବେ ଭଜିଲା ରେ ।
 କୋଟି କଣ୍ଠେ ଉଜେ ଦ୍ଵାହାକାର ରବେ
 ଦୁଇକ୍ଷର ଭେଦ ବାଜିଲା ରେ ।
 ନଅକରେ ଥରେ ଶୁଣାଥିଲା ଏହା
 ତାହାଠାରୁ ବଳ ଭଜିଲା ରେ ।
 ମାତା ଅଳପୂର୍ଣ୍ଣା ଜନ୍ମଭୂମି-ସଖୀ
 ସଙ୍ଗ ଲଜେ ଦୁଃଖେ ଶୁଦ୍ଧିଲା ରେ ।
 ଭୀମ ତାକ ଶୁଣି ଯଥା କୁରୁମଣି
 ସ୍ଵଳ୍ପଦେଶ ଶିଖି ଚାଲିଲା ରେ ।
 ଧାନ ମାଣ ଅଣେ, ସୁତାଣିଅ ପଣେ
 ତଣ୍ଡୁଲ ମୁକୁ ବଳିଲା ରେ ।
 ବାରଙ୍ଗା ବୁଲିଲେ ମାଣ୍ଡିଆ ନମିଲେ
 ଦେଶ ଶୁରଖାର ହୋଇଲା ରେ ।
 ତଷା ବାପୁଡ଼ାଟି ହଳ ବଳ ବଳ
 ପାଞ୍ଚଶ ଗୁଳରେ ଖୋସିଲା ରେ ।
 କଂସା ଲୋଟା ସାରି କପାଳ ଆଦର
 ଦୁଃଖେ ଘଡ଼ି ବଡ଼ା ଆସିଲା ରେ ।
 ଘର ବାହାରରୁ ସବୁ ଶେଷ ଦେଖି
 ନାକେ କାନେ ହାତ ମାରିଲା ରେ ।

ନୋଲି ନାକଗଣା ବକି ପୁଲଗୁଣା

ଗୁଣୁଣୀ ହାତକୁ ଗୁଣୁଲି ରେ ।

ଉତ୍ତର ଗୋଟିକ ଗୋଟ ଖଡ୍ଗ ମୁଦ

ପାଟସୁତା ଶିଏ ବାଜିଲା ରେ ।

ସବୁ ସରିଗଲା ଦେଖି ନରମାଣୀ

ପେଟେ ଓଦାକନା ଲଦିଲା ରେ ।

ପେଟ ଛଟପଟ ସମ୍ଭାଳି ନପାରି

କିଏ କେଉଁ ବାଟ ପାହୁଲା ରେ ।

ଲଜା ଉଡ଼ି ଗଲା ମଦୁର ନ କାଟି

କଣ୍ଠେ ଯାହା ଶୁଣା ନଥିଲା ରେ

ସାମ୍ନି ଯାଏ ଛୁଡ଼ି ପହାଁ ପୁଣି କନ୍ୟା

ଚଷାର ଫସାର ସରିଲା ରେ ।

ମାଆ କିଏ କାଟି ପୁଅହାରୁ ଅଳ

ଜନନୀ ମମତା ଛୁଡ଼ିଲା ରେ ।

ରକ୍ତ୍ୟ ଛୁଡ଼ି କିଏ ପରିବାର ସଙ୍ଗେ

ଆସାମକୁ ବାଟ କାଟିଲା ରେ ।

କେତେଦିନ ଯାଇ ଅବା କିଏ ଜାଣେ

ଆମଦେଶୁ ହାଟ ଉଠିଲା ରେ ।

କଟକେ ଚନ୍ଦ୍ର ଡିପୋସିଟରେ

ସରଦାର କାମ ବଢ଼ିଲା ରେ ।

ଅକ୍ଷତ ।

ଯା ହେବାର ହେଉ ଧନ୍ୟ ସେ ଅସାମ
 ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ପ୍ରାଣୀ ପୋଷିଲା ରେ ।
 ଯିଏ ଗୁଲିଗଲା, ସିଏ ଚରିଗଲା
 ଦେଖିକୁ ଦିମ୍ବୁଠା ପାଇଲା ରେ ।
 କାହିଁ ଅବା କେହି ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ସହ
 ମାଟିକ କାମୋଡ଼ି ରହିଲା ରେ ।
 ତାର ଦୁଃଖ ସିନା ହେଲା ଅସରନ୍ତି
 କବ ବଚନକୁ ବଳିଲା ରେ ।
 ଦୁଇଦିନେ ଅରେ କ ମିଳିଲା ମୁଠେ
 ହାତରୁ ମାଉଁସ ଝଟିଲା ରେ ।
 ପିଠି ପଛପାଖେ ଦେଖ ଲାଗିଗଲା
 ନିୟମ କୋଟରେ ପଶିଲା ରେ ।
 ଗଣି ହୋଇଯାଏ ଅସ୍ତି ଖଣି ଖଣି
 ଯୌବନେ ଗୁଲିକୁ ଅସିଲା ରେ ।
 ପୋଡ଼ା କପାଳକୁ ନିରାଶ ନିଦା
 ବନେ ଫଳ ମୂଳ ନୋହିଲା ରେ ।
 ଯାହା ହେଲା ତାହା ବନ୍ଦୁ ଅଣିବାକୁ
 ଅଙ୍ଗରୁ ଶକତ ରୁଟିଲା ରେ ।
 ଅଶ୍ୱସ୍ଥ ପତର ଅଣ କଦଳିଆ
 ଶାଳ ଫଳ ଯାହା ମିଳିଲା ରେ ।

ଅକ୍ଷର ।

ଖୋଲକ କଞ୍ଚାରି ଝୁଲୁମାର ନର
 ଛେକପରି ଆହା କରଲା ରେ ।
 ଲହରୀ ଚାଲୁଛି କେଳାସିର ଶାଗ,
 କେତେକ ଖାଦନ ରଖିଲା ରେ ।
 ଅନୁଜ୍ଞା ଦେବେ ପଡ଼ି ପୁଣି କାର
 ବାତାଶୀର୍ଷେ ପ୍ରାଣ ହରିଲା ରେ ।
 କାହିଁ କିଏ ଗଛ- ମୂଳେ ବସୁ ବସୁ
 ପ୍ରାଣ-ବିହୀନ ଉଡ଼ିଲା ରେ ।
 ଯେ ଯେତେ ସାରିକେ ଉପାୟ ବାଜିଲେ
 ସବୁ ସେନା ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଲା ରେ ।
 ଧନିକ ବଣିକ ଦୁଃସ୍ୱରକୁ ଶୋଷି
 ପେଟକୁ ବତାଇ ବସିଲା ଡେଇ,
 ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ଚଳେ ପାଞ୍ଚଟଙ୍କାଡ଼ି ଦେଇ
 • ସାବ କରେବାର ବାହୁଲା ରେ ।
 ଶାସକେ ତଡ଼ାଗ କୁପ ଗୋଳାଉଲେ
 ରାଜପଥେ କାମ ଲାଗିଲା ରେ;
 ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ସେବା- ସମ୍ମତ ବସିଲା
 ଅନୁରାଧ କେତେ ଖୋଲିଲା ବୁ ।
 ନ ହେଲା ସମ୍ଭାଳି, ଖରସ୍ତୋତ କିଏ
 ବାଲିକନ୍ଦେ କେବେ ରେଖିଲା ରେ ।

ସକଳ ଉପାୟ

ଚଳା ଗୁଡ଼ି ଫାଟ

ବିଧାତା ବିଧାନ ଜଣିଲା ରେ ।

ଆଶା—ଲତା ।

ବାସନ୍ତି ସମୀର	ବହେ ଧୀର ଧୀର,
କମ୍ପା ଲେ ଲତକେ !	ଏଡ଼େ ଭୁ ଅଧୀର ?
ଉଠୁଛି ପଡ଼ୁଛି	ସ୍ବପ୍ନେ କାନ୍ଦୁଛି
ଗଗନେ ଅନାଇଁ	ଭୁତଲେ ଚନ୍ଦ୍ରୁଛି ।
କି ବରଜଭବ	କାନ୍ଦି ତୋ ଅନ୍ତରେ
ଆଶିଷ ଏ ସୁଖ,	ପୁଣି ଦୁଃଖ ପରେ ?
ବସନ୍ତ ମାଧୁରୀ	ଦେଖି ହସ ହସ
ନିଦାସ ସୁମର	ପୁଣି କି ବରଷ ?
ମୋ ଆଶା ନିବାନ	ହେଉଛି ଯୁକ୍ତିନା
କର ତୋତେ ତାର	ନୀଳନ ସଜନୀ !
ସୁକୁମାର ଧନ	ଦିବସ ଶବ୍ଦ
ଉଠୁଛି ପଡ଼ୁଛି	ସଦା ତୋହସର ।
ଲୁଲ ଭଗ୍ୟ ସମ	ଲୁଲଟ ଲୁଗନ
ତେରୁ “ଆଶା-ଲତା”	ବଦଳି ଭୁଲନ ।

ଅକ୍ଷତ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ ।

କନକ କରଣେ	ଶୁଭୁ ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ !
ତୋ ପରି ଦିନେ କି	ମୁହଁ ହେବି ସୁଖୀ ।
କାହିଁକି ଲୋ ହାସେ	ପୁରୁଛି ବଦନ
କାହା ପ୍ରତି ଏଡ଼େ.	ସ୍ଥିର ତୋ ନୟନ ?
ଦେଖିକି ତପନ	ତୋ ଜୀବଜୀବନ
ହେଉଅଛି ମନ	ଏଡ଼େ ଛନ ଛନ ?
ମୋହୁଛି ତୋତେ କି	କେବି ତପନର
ଚିତ୍ତ-ଅକର୍ଷକ	ମୋହନ ମନ୍ଦିର ।
ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ପଡ଼େ	ପ୍ରେମ-ମକରନ୍ଦ,
କହଲେ ନ ସରେ	ତୋ ହୃଦ ଆନନ୍ଦ ।
ଧନ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ !	ଧଳା ତୋ ଜୀବନ
ଜୀବିତେଣେ ଭକ୍ତି	ତୋର ଅତୁଳନ ।
ତପନ ତୋ ଧ୍ୟାନ	ତପନ ଜୀବନ,
ସେଣେ ଧନକର	ତେଣେ ତୋ ବଦନ ।
ତୋର ଏ ଧରମ	ଶିଖି କଲେ ଦିନେ
ଶୁଭୁ ରହୁଥିବି	ମୋ ପରାଣ ଧନେ ?
କନକବରନେ	ଶୁଭୁ ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ !
ସତେ କି ଲୋ ଦିନେ	ପ୍ରାଣେ ହେବି ସୁଖୀ ।

ଅଷଟ ।

ସ୍ତବ ।

ସୁନାଳ ଗର୍ଜନେ ଶଶୀ ଅମୋଦ ତରଙ୍ଗେ
ଶେଳ ଘଟେ ସୁଧା-ଜେମାଣୀ ତାରାବଣ ସଙ୍ଗେ,

ପ୍ରଭୋ, ଭଜନୀରଞ୍ଜନ

ନିରଞ୍ଜନ କରେ ତୋର ମହିମା କାର୍ତ୍ତନ ।

କାରୁଣୀ ଅକାଶେ ଧରି ବିଚିତ୍ର ତୁଳିକା

ଅକ୍ଷ କେତେ ଚନ୍ଦ୍ର ଖୋଲୁ ଶୋଭା ମଞ୍ଜୁଷିକା

ପ୍ରଭୋ, ପଦ୍ମଜ୍ୟୋତିର

ପ୍ରକାଶିତ ରଙ୍ଗେ ତୋର ଶୋଭାର ବିଭବ ।

ହୃଦୟ ଗର୍ଭରେ କ୍ଷୟ ଦନାଦନ କୋଳେ

ହସି ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାଣେଶ୍ଵର ସଙ୍ଗେ ପ୍ରେମଭୋଜେ,

ପ୍ରଭୋ, କନକବସନା

ସୌଦାମିନୀ ଧନ ଧରେ ତୋ ନାମେ ମୁର୍ଚ୍ଛନା ।

ଦାନମଣି ପୁରୋଭାଗେ ଶୋହେ ଶାନ୍ତିରୂପ

ସରଜ ସପତବର୍ଣ୍ଣୀ ବିଭୂତି-କଳାପ,

ପ୍ରଭୋ, ଇନ୍ଦ୍ର-ଶରସନ

ପ୍ରକଟର ବିଚିତ୍ର କି ତୋହର ସର୍ଜନ ।

ଅସତ ।

ଅକୂଳ ଦିଗନ୍ତବ୍ୟାପୀ ନୀଳ ପାବବାର
ବସ୍ତ୍ରାର ବରଟ କାୟ ପ୍ରଣାମ ଉଦାର,

ପ୍ରଭେ, ରବି-ଶଶି-କରେ

ତାଳେ ତାଳେ ନାଚି ତାଳେ ମହୁମା ନିକରେ ।

ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦର ମୁଗୁରୁର ସୁଦୂରବାହିନୀ

ସଖୀ ସହଚରୀବୃତ୍ତା ଲହରୀମାଳିନୀ

ପ୍ରଭେ, ଶରଳ-ନନ୍ଦିନୀ

ତୋର ପ୍ରେମାଳାପେ ସିନା କଳନନାହିନୀ ।

ପାଷାଣବନ୍ଧୁର ଯୋଗ ନିମନ୍ତ ଅଚଳ

ପାଦପ ଲତ୍ତିକାକୁଳେ ଶୁଭ କଳେବର

ପ୍ରଭେ, କୁଳ ମହାଧର

ମା ରବେ ଗାଉଛି 'ତୁମ୍ଭେ ଦୟାର ସାଗର

ନଭସ୍ଥମୀ ଗିରିଶିରେ ସମ୍ଭାର ମଳୟ

ହଲଇ ନଗର ତରୁ ବଞ୍ଚିବା-ନିତୟ,

ପ୍ରଭେ, ବିଜୟପ୍ରାଣ

ଧରଅଛି ନଗସଙ୍ଗେ ତା ସଙ୍ଗୀତେ ତାନ ।

ନିକୁଞ୍ଜେ ଗନ୍ଧନବନେ ତରୁ ଅନୁସଳେ

ଅଥବା କୁସୁମଗୋଷ୍ଠ ପାଦପ ଶାଖାରେ

ପ୍ରଭେ, ମୟୂର ମୟୂର

ଦେଖାନ୍ତି ଜଗତେ ତୋର ତୁଳନା ଗୁରୁର ।

ଅସତ !

୪୫

ବଜ୍ରାଳ କଳି ମଣ୍ଡିତ ରସାଳ କାନନେ
ତୋ ମଧୁ ସଙ୍ଗେ ତ ଗାର ସୁଲଳିତ ସୁନେ,

ପ୍ରଭେ, କୋକିଳ କୋକିଳା

କୃତ୍ତିମ କରୁଛୁ ରତି ନାନାରଙ୍ଗେ ଲାଳା ।
ତୁଳ ତୁଳ ସୁନିର୍ମଳ ସରସୀ ସଲିଳେ
କଣ୍ଠକ ମୃଣାଳେ ନାତି ମୃଦୁଳ ସମୀରେ,

ପ୍ରଭେ, ଶୋଭାର ସାଗର

ତାମରସ ବନ୍ଦେ ତୋର ଚରଣ କମଳ ।
ମହିକା କଳକା-ପୁଣି ତୋଲପ ମଞ୍ଜରୀ
ପୁଷ୍ପ ଗୁରୁଦିଗେ ସୁଜି ସେ'ରଇ ଲହରୀ,

ପ୍ରଭେ, ତୋର ପବନତା-

ପାସବାୟୁ ଦାଳନ୍ତି କି ଏକ ବିନ୍ଦୁ ସତ୍ତା ।
ଅଭେ ସାଗରେ ଭୂଧରେ ଗନ୍ଧକ କାନ୍ଥାରେ
ଯେଣେ ଗୁହେଁ ତେଣେ ଦେଖେ ନାତି ତାଳେ ତାଳେ,

ପ୍ରଭେ, ବିଭୂତି ତୋହର

ପ୍ରକାଶନ୍ତି ମୁଦେ ସବେ ଦବସ ଶବ୍ଦେ ।
ମାୟା ମମତାରେ ପଡ଼ି ଯାପୁଛି ଜୀବନ,
କରୁଛି କେବଳ ମୁହଁ ପାପ ଉପାର୍ଜନ,

ପ୍ରଭେ, କଳ୍ପନାଶିଳ !

ତୋର ଦୟା ବିନା ନାହିଁ ଗତି ମୋର ଅନ୍ୟ ।

ଭକ୍ତ ଜୀବନ ମୋ ହୃଦ- ସଦ୍‌ଜ-ତପନ
ଜଗଦାଦି ଶୁଭ୍ର ନାଥ ପରମ କାରଣ,
ପ୍ରଭୋ, ଶ୍ରୀଚରଣେ ଅଳ୍ପ
ଲଭି ମୁଖାକର ପୁଣି ହୃଦପଦ୍ମ କଳି ।

ଗୋଲାପ ।

ଅହା ମୋ ଗୋଲାପ ଫୁଲ ଦିଶଇ କେତେ ମଞ୍ଜୁଳ
ଧୀରେ ଧୀରେ ଦୋଳି ଉଷା ମନ ପବନେ,
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳେ ଶିଶିର ମୁକୁତ-ଥୋପି ବଦନେ ।
ବାନ୍ଧିଛି କି ତରୁ ଗହ୍ୱର, ବସିଛି କି ଅଳ୍ପ ସହ
ବାଳାରୁଣି-କାନ୍ତି ଜଣି ଫୁଲଟି ଝୁଲେ
ଅହା କି ସରସ ଶିଶି ଗୋଲାପ ଧରେ ।
ବହୁଇ ନୟନବନ୍ଧନ- ପାଞ୍ଜିକାତ ସୁମୋହନ
ସୁରଇ କୁସୁମ, ଧାଉଁ ଉଠେ ଚନ୍ଦ୍ରଟି,
ଅକଳେ ଜାଗୁଛି ବୃନ୍ଦେ ମୋର ଫୁଲଟି ।
ପରଗ ପାଣ୍ଡୁ-କେଶର ସମୀରଣେ ଥର ଥର
ଏପାଖ ସେପାଖ କେବେ ପଡ଼ୁଛି ଝୁଲୁ
ବୋଲିଛି କୁସୁମ ମୁଖେ ଶୋଭା ମାଧୁରୀ ।

ମଧୁପେ ଗୁଞ୍ଜନ କରୁ କାହିଁ ତାର ଗୁଣାବଳୀ
 ଧାଆଁ ଗୋଲପ ପାଶେ ଗୋଟିକ ଗୋଟି,
 ମଧୁଲେଭେ ଭରଣରେ ପଡ଼ନ୍ତି ଲୋଟି ।
 ରେ ପ୍ରାୟ ସୁମନ ମୋର ଛଣା ପୀୟୂଷରେ ତୋର
 ହୃଦୟ ପେଟିକା ପୂର୍ଣ୍ଣ, ତହୁଁ ମାଧୁସ୍ୟ
 ଦର ଦର ଝରିପଡ଼େ ପ୍ରାଣେ ସବୁର ।
 ତୋପରି ଶୁଭ୍ର ସୁମନେ କଷ୍ଟକ ବୃକ୍ଷେ କେସନେ
 ରତକାକୁ ବିଧାତାର ବଳିଲା ମନ ?
 ହେମଲତେ ଶୋହେ ସିନା ତୋର ଆସନ !
 କି ବରଦେବେ କଥୁ କମଳ ଲାବଣ୍ୟ ନିଧୁ
 ବରଜେ ପକିଲ ସରେ ପୃଣାଳ ପରେ
 ବାସସ୍ଥାନ କଂଶୁକ କି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଧରେ !
 ବହୁ ଅଟେ ଅବବେକ ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ ତା ତିଳେକ
 ଦେଖି ତା ରଚନା-ସୂତା ହୁଏ କରୁନା;
 ବିଧାତା ବିଧାନେ କିମ୍ପା ଏ ବିତମ୍ବନା ?
 ଅବବେକ ନୁହେଁ କଥୁ ଗୋପନେ ସାଧେ ସେ ସିଦ୍ଧ
 ବୁଝେ ତା ସର୍ଜନା ବଧ ମେଲି ନୟନ
 ଦେଖିଲେ ମାନବ ପିଞ୍ଜର ଅଞ୍ଜନ ।
 ବିକଳାଙ୍ଗ କୁଶସର ହେଲେ କି ହୋଇବ ନର
 ଗୁଣଦେନ ଶୋଭାପାଏ ଜନ ସମାଜେ
 ତୁରୁ ମୋର ପୁଲ୍ଲଭି ଯେହ୍ନେ ବରଜେ ।

ଅସତ ।

ବୁଣହୁନି ଯେ କୁଦଳୁ

ଅଟେ ସେ ନାରସମୟ

ମୋହନ ମୂର୍ତ୍ତି ତାକୁ ନଦୀଏ ଶୋଭା

ପଲ୍ଲବ ଶୁଦ୍ଧମେ କାର ମାନସ ଲୋଭ ?

ସୁଖସମ୍ପଦ ।

ଖେଳୁଥିଲି ତନେ	ମାତାକୋଳେ,
ଫୁଲୁଥିଲି ସୁଖ-	ସ୍ବପ୍ନ ଭୋଳେ-
ଯାତର ମୁଁ ଶୁଖେ	ମୋ ଜୀବନ
ଫୁଲେ ଫୁଲି ମାତା	ଶ୍ରୀ ଚରଣ ।
ଭବତରେ ଯୋଡ଼	ବେଳିପାଣି
ଛଡ଼ା ହୋଇଥିବି	ଆଜ୍ଞା ମାନି ।
ସ୍ବପ୍ନେ କି ଅବା	ଜାଗରଣେ
ଦେବନାହିଁ ଦୁଃଖ	ତାର ମନେ ।
ଜନନୀ ସନ୍ତୁଷ୍ଟି -	ସାଧନରେ
ତାଳିକ ଜୀବନ	ଜଗତରେ ।
ହୃଦ ଖଟୁଛାରେ	ମୋର ବସି
ବୁଦ୍ଧ ଥିବି ମୋତେ	ହସି ହସି ।

ଅକ୍ଷତ ।

ପୁରୁଣା ସେ କୋଳ,	ଅଳ୍ପ ନୂଆ
ଅଳ୍ପ ପୁଣି ମୋର	ଆଗେ ଥିଆ ।
ନୂଆ ଦେଖି ଭଲେ	ପୁରୁଣାକୁ,
ବୁଝା ନେଲୁଦିଏ	କରୁଣାକୁ ।
ଭାଙ୍ଗିଲା ସ୍ବପନ,	ସବୁ ଗଲା,
ଜନନୀ ମରମେ	ପୋତିଗଲା ।
ତଳେ ଦୋଷ ଦେଖି	ବାକ୍ୟ ଦାଶ :
ହାଣେ ମୁଁ, କାନ୍ଦଇ	ତାର ପ୍ରାଣ ।
ବଞ୍ଚିବୁ ମୁଁ ଯେଉଁ	ନୂଆ କୋଳେ
ସୁଖ-ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖି	ତହିଁ ଭୋଲେ ।

ମା ।

କାହିଁକି ମା ଲୋ	ବିଷଣ ବଦନ
ଭାଙ୍ଗି କିମ୍ପାର	ଲୋଚକ ନୟନ ?
ଦେଖି କିମ୍ପା ଆଜ	ଜଳନ୍ତା ଅନଳ
ଜାହାଜ ତୋ ହୃଦ-	କମଳ-କେଶର ।
ସହୁଅଛି କେତେ	ଦୁଃଖ ଚରଦନ,
ଦିନେ ନ ଦେଖି ମୁଁ	ତୋ ମୁଖ ମଳୟ ।

ଅକ୍ଷତ ।

ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରତ	ନିୟମରେ ପାଳି
ପୁଣି କଳ୍ୟାଣ ସ୍ମୃତେ	ମନ ସ୍ଥାପି ତାଳି
ମୃଦେ ଥିଲୁ ମଣି	ଘୋର ଦୁଃଖେ ସୁଖ ।
ଅଜିତ ଉଷାଦ	ଘୋଷିତ ତୋ ମୁଖ,
ଦେଖୁନାହିଁ କିମ୍ପା	ସେହି ମଧୁରମା
ଯା ଦେଖି ମାଆଲୋ	ନ ସରେ ଗରମା ।
ଦୂରୁ ଦେଖି ମୋତେ	ମୁଖ ଦସ ଦସ,
ନିକଟେତ ଠିଆ	ତୁ କିମ୍ପା ବିରସ ?
“ଦେଖି ନାହିଁ ତନେ	ବାକ୍ସ କୁମର
ମାତା ହୃଦୟଟି	ଖୋଲି ସ୍ତର ସ୍ତର ।”
ଜାଣିବୁକି ତହିଁ	କେତେ ଦୁଃଖ ହୃଦ
ରହିଛି ଚାହିତ,	ହୃଦ ଯାଏ ଦବ ।
ଭାଷା ଶୁଣି ଭାବ	ସବୁ ଥିଲୁ ସହ
ଦାସୀ ନେଇଥିଲୁ	ବୁଝୁ କର ମଥା ।
ସରଳ ଭାବନା	ଆସିଲୁ ଯାତନା
ସୁଖସୁଖ ମୋର	ହଜାଏ ଚେତନା ।
ପୋଷିଥିଲୁ ଆଶା	ହୃଦୟ ଭିତର
ପୁଅ ବହୁ ସଙ୍ଗେ	ଖେଳି ଥିଲୁଦର
ସୁଖେ କାଟିଦେବ	ସମୟ ତରମ;
ଦୃଷ୍ଟି ଏବେ ତ	ବିପତ୍ତି କର୍ମ ।

ଅକ୍ଷତ ।

ଦେଖେ ନାହିଁ ଦିନେ	ପୁଅକୁ ନରମ,
ଦେଖିଲେ ସେ ମୋତେ	ତା ହୃଦ ଗରମ ।
ପ୍ରମୁଦ ମୋହନ-	ମନ୍ଦେ ଉଚ୍ଚାଟନ,
ପିଲାଦିନ କଥା	ଅଛି କି ସ୍ମରଣ ?
ଶିକାରୀ ସକେତେ	ଦେଖିଲେ ଶିକାର
ନାହିଁ କଷେ ଶ୍ଵାନ	ଧାଇଁ ଧାଡ଼ିକାର ।
ଫଳଅଛି ତାହା	ମୋର ଭାଗ୍ୟେ ବହ !
ସେଣେ ଗୃହେ ଶ୍ଵାନ	ଧରିଛି ମୋ ପଛ ।
କାଳେ ତେଣୁ, ଶିରେ	ବରଷୁ ପାମୁଷ,
ମୁଁ ମରେ ପଛକେ	ହୁଅ ତରପୁଷ ।

ଶୁକପକ୍ଷୀ ।

କାହିଁକି ରେ ଶୁକ !	ଜନକ ପଞ୍ଜରେ
କଷିଅଛୁ ମନ ମାର ?	
ନିଶ୍ଚୟ ସରଳ	ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ ପକ୍ଷୀ ତୁ
ହେଲା କିଏ ତୋ ଭଗାର ?	
ହମେ ଉଷା ମୁଖେ	ନାହାର ସୁଗୁରୁ
ଦଶେ ନବ ବୃକ୍ଷପରେ;	

ଅନ୍ତ ।

କିନ୍ତୁ ତାର କାନ୍ଦୁ ଅଳ୍ପ ବଳୁ ବଳୁ
 ନୟନୁ ତୋ ସଦା ଝରେ ।
 ପ୍ରତୀକ୍ଷା ଥିଲା ଜୀବନ-ସଙ୍ଗେ
 ଶୁଭିକ୍ଷ ସେ କି ଲାଭ ?
 ନୀଳକ ଉପରେ ଦିଶାଦ-ସଙ୍ଗୀତ
 ଗାଉଛି ହୋଇ ଅଧୀର ।
 କେଉଁ ଶ୍ରେୟ ତୋର ହୃଦୟ-କନ୍ଦରେ
 ନିହତ ଶାନ୍ତି-ରତନ
 ନେଇ ଲାଗିବେଳେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାନସେ
 ଅତୀତ ହୋଇ କଷଣ ।
 ପଡ଼େ ମନେ ନୟା- ସୁନିମ୍ନ ଜଳ
 କିବା ବଳ ମଧୁଫଳ ?
 କାହିଁକି ଶୋଚନା ଲଭୁଛୁ ସୁସ୍ୱାଦୁ
 ଫଳ, ଦିବ୍ୟ ଗଙ୍ଗାଜଳ !
 ଜାଗି କି ଗୋମଳ- ପ୍ରାଣେ ପିତା ମାତା
 ଭାଇ ବନ୍ଧୁଜନ ସ୍ମୃତି
 ମରମେ ମରମେ ସ୍ତବେ ସ୍ତବେ ବହୁ
 ଭସାଇ କିଏ ତୋ ଧୃତି ?
 କହ କହ ପକ୍ଷି ! କପଟ ନ ରଖି
 ତୋହର ମନୋବେଦନା,

ଅସତ ।

ପ୍ରକାଶିଲେ ଲଘୁ ହୁଏ ଦୁଃଖ ଭାର
ନାହିଁ କି ତୋର ଧାରଣା ?
ଜାଣିଲୁଣି ଗୁଳି, ଯେଉଁ ଶାଢ଼ି ତୋର
କାଟେ ହୃଦ-ପୁଷ୍ପଦଳ,
ଲଜିତରୁ ପୁଣି ଉଠେ କାହାରକୁ
ଭାବ ଗୁପ୍ତ ଅନ୍ତରର ।
ସ୍ବାଧୀନତା ବିନା ଜଗତରେ ସାର
ନାହିଁ କିଛି ଅନ୍ୟ ଧନ,
ମରଇ ସେ ବଢ଼େ ପ୍ରିୟ ସକ୍ଷି ମୋର,
କରୁଣେ କରୁ ହଜନ ।
ସୁନାଳ ଗରନେ ଅନିଳ ଲହରୀ-
ଦୋଳେ ଦୋଳି ମନ୍ଦେ ମନ୍ଦେ
କହୁ ସ୍ବର-ସାବି ସତେ କି ଅଭି ବୁ
ଖେଳିବୁ ମନ-ଅଳଙ୍କେ ?
କଉଡ଼ୁକେ ଦେଇ ଖଣି ଉଡ଼ା ଅଭି
ତାଳରୁ ତାଳେ କିଷିର ?
ପ୍ରେମ-ଆଳାପେ କି ପ୍ରଣୟିନୀ ସଙ୍ଗେ
ବଜନେ ଗୁରୁ ଶିଷିର ?
ସାଜା ଯୁଗ ଜଳ- ସ୍ବେଦ ସମ୍ଭାଷଣ
ଲଭୁ ଅବା ବୁଝାହିଁ ?

ଅସତ ।

ନିଶାର ସ୍ବପନ ହେଲ ଏ ତୋପକ୍ଷେ

ଲେଡିଲେ ମିଳିବ ନାହିଁ ।

ରତନ-ଖଟିତ କନକ-ଶୃଙ୍ଗଳ-

ବଳୟ ପିନ୍ଧି କି କେହି

ମଣଇ ତାହାକୁ ଅଙ୍ଗ ଅଭରଣ ?

କୁଜଙ୍ଗ-ବନ୍ଧନ ସେହି ।

କୀର୍ତ୍ତଦାସ ଶିର ମଣ୍ଡିଲେ କରୁଛେ

ଲଭେ କି ସେ-ସୁଖଶାନ୍ତି ?

ବନ୍ଧୀ ହୋଇ କେହି ରହିଲେ ପ୍ରାସାଦେ

ଦୃଷ୍ଟେ କି ତାର ଅଶାନ୍ତି ?

ଯେଉଁ ଶୈବ ଚୋର ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର-ଦୟା-

ନିଧି ଧନ ତାକୁ ଶୁଦ୍ଧ,

ଶାନ୍ତି ସୁଖେ କିସ, ଭାବିଲେ କି ହେବ

ବଢ଼ିବ ଦୁଃଖେ, ଦୁଃଖ ।

ହେଲେ ସେ ମନୁଷ୍ୟ ଯାଏ ଆସେ କିସ

ନ ବୁଝେ ଯେ ପର-ମନ

ନ ରସେ ଆକାରେ ପଶାତ ହୃଦରେ

ପଶୁଠାରୁ ସେ ଅଧମ ।

—

ଆଉ କି ଉତ୍ତର ଦେ ନାହିଁ ?

କମଳ-କଳ ପ୍ରଚାର ?

ନାଟେ ଅଶା ପକ୍ଷିନୀ

ଚଳି ଚଳି ସୁଦ୍ଧାସିନା ।

କର ସମାପ୍ତ

ଅକ୍ଷତ ।

ଦେଉଅଛି ତାର
ଜଳକୁ ଅନଳେ
ଦୁଃଖିନୀ ସେ ତାର
ନାହିଁ ସ୍ଥାନ ଯୋଡ଼ା
ଯୋଡ଼ୁ ସେ ଧରମ
ନାହିଁ ଯହଁ ହୃତାହୃତ
ବିପତ୍ତିକ କେହି
ବଞ୍ଚି କରେ କଷ୍ଟ-
ନୁହେ ଏ କଳକ
କଳକ କାଳିକା-
ଯେ ସମାଜେ ଶାସ୍ତ୍ର
ତାକୁ ସଜନିୟେ ଦୂରୁ
ଯେ ସମାଜ ଉଲ୍ଲେ
ରସାତଳେ ପଡ଼ି
ହୃତଭାଗିନୀ କୁ
ବିଫଳ ନୋହିବ
ଲୋଚକଥାଏ ତୋ
କୋହି ପକ୍ଷିବ
ସମାଜ-ବନ୍ଧୁ
ଧୋଇନେବ ପୁଣି

ମନରେ ପରସ
ଏହି କି ବତାସ ?
ଶୁଭ କରମରେ
ହୁକୁ ସମାଜରେ ।
ଯୋଡ଼ୁ ସେ ସମାଜ
ଅବା ଲାଜ ।
ବନ୍ଧୁସେ ଅଶାନ୍ତି
ତରୁଣୀ ନୃବତୀ,
ନୁହେ ଦୋଷାକହ,
ବିଧବା ବିବାହ
ଏହି ଅବରୁର
ମୋ ଜୁହାର ।
ମାନ୍ତି ଏ ଶାସନ
ଯାଉ ସେ ବହନ ।
ନ ହୁଅ କାତର
ତୋ ଲୋଚକଥାଏ ।
ଜାକ-ମନ୍ଦାକିନୀ
ଭାରତ ମେଦିନୀ,
ସକଳ ଆଶିଳ
ପବନ ସଲିଳ

ସରସେ ଫୁଟିବ

ଉଠିବ ମହକି

ଶୋଭନ ସାରସ,

ସୁବାସ ସରସ ।

ପ୍ରଶ୍ନ ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା	ଆରତି ବାଜିଲା,
ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା	ଶଙ୍ଖ ଚରକିଲା ।
ଗୋପାଳବାଳକ ଗାଏ	ପ୍ରଦୋଷ ଗୀତିକା
ମୁରଲୀ ବଜାନ୍ତି ସଙ୍ଗୀ	ବାଳକ ବାଳିକା ।
ଚରଣାତ୍ମ ପେରଲେଖି	ବିହଙ୍ଗପକ୍ଷୀ
ପ୍ରଦୋଷ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି	ବାନ୍ଧବେ ବସତି ।
ପ୍ରୋତ୍ସିତ କାନ୍ଦବ ବାଳା	ମନ ଛନ ଛନ
ସଞ୍ଜଯୋଗେ ଦେଖି ଦିନ-	ଯାମିନୀ ମିଳନ ।
ବିଧବ୍ୟବଧୂର ସଙ୍ଗୀ	ଗଣିଲା ପ୍ରମାଦ
ନିଦାରୁଣ ବଧୂ ଯେଣୁ	ସାଧୁଲା ବିବାଦ ।
ସନ୍ଧ୍ୟାସାପ ଜାଳ କେନ୍ଦ୍ର	ପଞ୍ଜିନିବାସିନୀ
ତୁଳସୀ ଚଉରା ପାଶେ	କରଇ ଦୟିନୀ ।
ଧୂଳିଆ ବାବାଜି ତାର	ଦରଦ୍ର ସଖୀଳ
ଗାଉଛି ସନ୍ଧ୍ୟାବନ୍ଦନା	ଦେଇ କରତାଳ ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା ଆରତ ବାଜିଲା,
 ବାରବଳାସିନା ବେଶ- ଭୂଷଣ ସାଜିଲା ।
 ବାହାର ପଡ଼ିଲା ପଥେ ଧନିକ ଲାଜିଟ
 ଚନ୍ଦ୍ରଟି ଚିକ୍କଣି ଯୁବା, ଚଳନ ଚନ୍ଦ୍ରଟି ।
 ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା ଶଙ୍ଖ ଗରଜିଲା,
 ନିଶା-ବିମୋହିତ ନର ନିଦ ନ ଭୁଜିଲା ॥

ମାଗୁଣି ।

ଗୃହେଁ ନା ହେ ପ୍ରଭୋ; ଅନୁଲ୍ୟ ରତନ
 ଗୃହେଁ ନା ମୁଁ ମଣି କାଜନ,
 ଦରକାର ନାହିଁ ଗୁଜୁସି ହାସନେ
 ସଦା ଦରଦ୍ର ମୋ ଜୀବନ,
 ଦରଦ୍ରତା ହେଉ ଜୀବନସଖାଳି
 ହୁଏ ପଛେ ଚର ପଥର ଭାଷାଣ
 ଶ୍ରୀବନୋଦୟଦେ ଏତକ ମାଗୁଣି
 ପାଇବ ବାସ୍ତବ ରତନ ।
 ଲୋଡ଼ୁନାହିଁ ମୁହିଁ କପଟ ମନ୍ତ୍ରର
 ଲୋଡ଼ୁନାହିଁ ମୁହିଁ ଜଳନା,

ଅକ୍ଷତ ।

ଆଜ୍ଞାନୁମାନ ଅଭିମାନ ଅବା

ଜଗତେ ସୁଖ୍ୟାତ ରଚନା

ସଜାସଜ କଥା କହୁ ନା ରସନା

କେବେହେଁ ଦୁଃଖିନୀ ନ ଜାଣୁ କାମନା,

|| ଶୁଦ୍ଧ ବାଳକ- ସରଳ- ଅନ୍ତର

ଆଉ କିଛି ମୋତେ ଦିଅ ନା ।

ଯୋଡ଼ୁ ଯୋଡ଼ୁ ଯୋଡ଼ୁ ଏ ହୃଦୟ ॥

ନିଦାସେ ଜହନ ବନ ଶୁଷ୍କ କୃଷ ସମାଜକୁ

ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ଜଳ ଉଠି ଯେତେ ଧୂମମୟ ।

କାଳ ବୋଲି ଯାଉ ବସି ଯେତେ ସ୍ତ୍ରୀବିକାଶ ମସି

କୃପାଚକ୍ଷୁ ଏତେ ଶତାବ୍ଦି ପ୍ରଭୁ କୃପାମୟ !

ଶାନ୍ତିବାରି ନ ଲଭାଉ ଜଳ ହୃଦ ଦାଉ ଦାଉ

ରହୁ ରହୁ-ଅବଶେଷେ ଭକ୍ତ ଧ ବଳୟ ।

ପଥକ ।

ଅରବିର ବାଳିକା ପ୍ରାନ୍ତରେ
 ଗମର ପଥକ ରଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁ ପରିଜନ ସଙ୍ଗେ
 ଯାନେ ବସି, ନ ଜାଣଇ ଆତପ ପ୍ରଖର;
 କିନ୍ତୁ କେଜାଣି କାହିଁକି ତାତର ଅନ୍ତର ।
 ଭୋଜ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଧନ ଅଗଣନ
 ଶକଟେ ଶକଟେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ତଳେମାସ ନାହିଁ ସ୍ପର୍ଶ
 ତଥାପି ପଥକ ମନ ବଡ଼ ଅପ୍ରସନ୍ନ
 ଦିନମଣି ଖରକରେ ଶ୍ରେମତ ଯେସନ ।
 ରେ ପଥକ ହୁଅନା ଅଛୁର
 ଗୁହଁ ଗୁହଁ ଅରେ ଫେରି ଜିଜ୍ଞାସୁ ନୟନ ମେଲି
 ଏ ସଂସାର ମରୁଭୂମି କେ କେତେ ଅଧାର
 ପଥକେ ନ ଲାଭୁ ସୁଖ ସୁଶାନ୍ତ-ସଲିଳ ।
 ଗୁଲ ଗୁଲ ହୃଦେ ଯେଉଁ ଧରି
 ଗଲେ ଆଉ କିଛିଦୂର ହେବ ତୋ ଦିବାସା ଦୂର
 ଜଳ ବିନା କିଛି ଲେଡ଼ା ନାହିଁରେ ତୋହରି
 ମରୁରେ ଯୁ ସଙ୍ଗେ ଆଉ କିଏ ଛେବ ସରି ?
 ସମାପ୍ତ ।